БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

# Бурят-Монголой ҮНЭН

ВКП(б)-гэй Бурят-Монголой Обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй ба ВКП(б)-гэй Улан-Удын Горкомой орган.

№ 227(5119)
Пятница
Ноябриин
15
1946 он

Сэн 20 мүнгэн

**Эрэгтэй, эмэгтэй таряашад, совхозуудай эрэгтэй, эмэгтэй хүдэлмэришэд, зоотехнигүүд ба ветеринарнууд! Малажалай ашаг шэмые дээшэлүүлэгты! Адуу малайнгаа тоо толгойе нилээд ехээр олошоруулха ябадалые түйлагты! Орондоо малажалай продуктнуудые улам ехээр үгэе!**

*(ВКП(б)-гэй ЦК-гэй уряалнуудһаа)*

## Малай үбэлжэлгые эрхимээр үнгэргэхэ

ВКП(б)-тэй Центральна Комитет болбол Агууехэ Октябрьска Социалистическэ революциин 29 дэхи ойтой дашарамдуулан нигэжэ уряална: **«Эрэгтэй, эмэгтэй таряашад, совхозуудай эрэгтэй эмэгтэй хүдэлмэришэд, зоотехнигүүд ба ветеринарнууд! Малажалай ашаг шэмые дээшэлүүлэгты! Адуу малайнгаа тоо толгойе нилээд ехээр олошоруулха ябадалые түйлагты! Орондоо малажалай продуктнуудые улам ехээр үгэе!»** Энэ түүхэтэ уряалые нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхэ айхабтар хүндэтэй ба харюусалгатай зорилго малшадай урда табигданхай.

Мүнөө малай үбэлжэлгые эрхимээр үнгэргэхэ гэһэн дайшалхы зорилго малшадай урда байна. Малые тобир тарганаар, дулаанаар үбэлжүүлээд, ханалгатай һайнаар адуулаад ба харууһыень эрхимээр эмхидхээд байгаа һаа, тэдэнэй тоо толгойе олошоруулха, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ хэрэг амжалтатайгаар шиидхэгдэхэ байһаниинь мэдээжэ. Манай республикын арадай ажахые хүгжөөхэ табанжэл соо хүдөө ажахын талаар гол зорилго болбол малажалые бүхы хэмжээгээр хүгжөөхэ, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ ябадал болоно. Колхозууд, малажалай органууд, партийна, советскэ органуудай гол анхарал энэ зорилгые дүүргэхэ ябадалда зорюулагдаһан байха ёһотой.

ВКП(б) гэй Областной Комитедэй XXIV пленум болбол октябриин 1 хүртэр малажалай барилгануудые барижа ба тэдэниие заһабарилжа хүсэд дүүргэхэ, малдаа хэрэгтэй болохо үбһэ тэжээлэй гурбанай нэгэ хубиһаа бага бэшыень малай үбэлжэхэ газар худар зөөжэ абаа шаха, үбэлэй бэлшээриин газарые илгажа, тэндэ малдаа уһалуури болон бусад түхеэрэлгэнүүдые бэлдэхэ, адуушад, малшад, хонишодто гэр байрануудые бэлдэхэ гэжэ тогтоол соогоо зааһан байгаа. Энэ тогтоолые дүүргэхын түлөө бүхы партийна, советскэ, органууд, малажалай хүдэлмэрилэгшэ бүхэн унаһан малгайгаа абангүй оролдохо ёһотой байгаа.

Һаяхан ВКП(б) гэй Обкомой бюро болбол ВКП(б) гэй Сэлэнгын айком аймагайнгаа колхозуудаар малажалые хүгжөөхэ хэрэгые хэр зэргэ хүтэлбэрилжэ байһанайнь тухай асуудалые зүбшэн хэлсэбэ. Обкомой бюрогой тус тогтоол «Б.-М. Үнэнэй» мүнөөдэрэй номерто толилогдоо. ВКП(б) гэй Сэлэнгын айком болбол малажалые хүгжөөхэ тушаа ВКП(б) гэй Центральна Комитедэй заабаринуудые дүүргэхэ ба ВКП(б) гэй Областной Комитедэй пленумүүд ба бюрогой тогтоолнуудые дүүргэхэ хэрэгтэ аймагайнгаа партийна организациие ёһотой һайнаар элсүүлээгүй байшоо. Малажалай хүгжэлтын хэрэгые хүтэлбэрилхэ талаар тус айкомой хүдэлмэрилэ ехэхэн дутуу дунданууд байһанай эсэстэ аймагайнь колхозуудаар нэгэ дондо октябриин 1-дэ байһантай сасуулаад үзэхэдэ, энэ жэлэй октябриин 1-дэ малай тоо толгой ехэхэн хоролтодо ороһон байба. Эхэ малай олоор һубайрһан дээрэһээ колхозуудынь энэ жэлдэ 12 мянга гаран толгой түл дутуу абаһан байха юм. ВКП(б)-гэй айком болбол малай үбэлжэлгые амжалтатайгаар үнгэргэхэ эрхэ байдал бии болгохо талаар ёһотой хэмжээ абаагүй. Үбэлжэлгэдэ бэлэдхэл мүнөө болтор шиидхэгдээгүй ба эмхи гуримгүйгөөр ябуулагдажа байна. Бүдүүн тэжээл бэлдэхэ түсэбынь октябриин 25-да миил 31,8 процент дүүргэгдэһэн байха юм.

Сэлэнгын аймаг дотор үүлтэртэ малай рассадник бии байһан ябадал болбол малажалай хэрэг тушаа тэндэхи партийна организациин харюусалгые улам-ехэдхэнэ. Сэлэнгын партийна, советскэ хүтэлбэрилэгшэд гүрэн түрын удхашанартай энэ хэрэгые мартаһан ябадалаа эрид заларуулха уялгатай.

Коммунистнууд ба комсомолецууд адуу мал хүгжөөхэ түсэбые дүүргэхын ба үлүүлэн дүүргэхын түлөө, малай үбэлжэлгые эрхимээр үнгэргэхын түлөө бүхы малшадые эмхидхэн элсүүлхэ уялгатай. Большевигүүд хадаа жаяг заршамай, үнэн сэхэ ябадалай жэшээ болохо, ба колхозно ажабайдалай сталинска Уставые эбдэһэн, адуу малые үриһэн хүнүүдтэ хайрагамгүй байха ёһотой.

Закаменай аймагай Кагановичын нэрэмжэтэ хүдөө ажахын артелиин эрэгтэй, эмэгтэй колхознигууд 1946—1947 ондо малай үбэлжэлгые эрхимээр үнгэргэхын түлөө республиканска мүрысөө эмхидхэхэ гэһэн уряалтайгаар Бурят-Монголой бүхы эрэгтэй, эмэгтэй колхознигуудта хандаһан байна. Тус колхозойхид шэнэ сталинска табанжэлэй түсэбэй түрүүшын жэлдэ адуу мал хүгжөөхэ түсэбөө хайшан гэжэ болзорһоонь урид дүүргэһэн тухайгаа, тэрэшэлэн гүрэндэ һү, мяха, брынзэ, нооһо, үндэгэ тушааха уялгаяа дүүргэһэн тухайгаа бэшэнэд. Тэдэнэр эрхим шанартай 15.000 центнер үбһэ бэлдэһэн, тугалай шэнэ байра, хониной байра бариһан ба малайнгаа бүхы хуушан байрануудые дулаалһан байха юм.

Мүнөө Кагановичын нэрэмжэтэ артелиинхид хэлэһэн үгэдөө хүрэжэ, абаһан уялгаяа нэрэтэй солотойгоор дүүргэжэ байна. Тэдэнэр малаа үбэлэй бэлшээридэ гаргажа байнхай. Колхозынь республиканска Хүндэлэлэй доскада бэшэгдэнхэй, малажал хүгжөөхэ талаар илажа, республикын Министрнүүдэй Соведэй болон ВКП(б) гэй айкомой ба аймагай гүйсэдхэхэ комитедэй дамжуулгын Улаан тугуудые абаад, тэдэнээ бүхөөр барижа байна. Мухаршэбэрэй аймагай «Красный партизан» колхозой колхознигууд Закаменай колхознигуудай хандалгые зүбшэн хэлсээд, малай үбэлжэлгые эрхимээр үнгэргэхэ хэмжээнүүдые хараалһан уялгануудые бэе дээрээ даажа абаба. Малажалые хүгжөөхэ талаар аймаг соогоо түрүү болохо Зэдын аймагай «Галын Очи» гэжэ колхозойхид малай үбэлжэлгэдэ саг соонь бэлэдхэжэ, фермынгээ байрануудые дулаалжа, сагаадаһан байна. Үбэлжэлгэдэ бэлэдхэлые шалгаха гүрэнэй комисси тус колхозой бэлэдхэлые һайн гэжэ тоолоо.

Үбэлжэлгые һайнаар үнгэргэхэ хэрэгтэ малшадай дунда социалистическэ мүрысөөе үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, малажалай фермэ болон бригаданууд дээрэ ажалые зүбөөр эмхидхэхэ, нэмэлтэ түлбэри тухай хуулиие колхознигуудта үргэнөөр ойлгуулха гээшэ ехэхэн удхашанартай. Малдаа тэжээл бэлэдхэлгые үргэлжэлүүлхэ, малай үбэлэй бэлшээриие зүбөөр эмхидхэхэ, малшад, хонишод, адуушадаар дүй дүршэлтэй үнэн сэхэ колхознигуудые томилхо шухала. Малшадай өөрынь гэр байрые дулаан ба культурна болгохо, малшадые эдеэ хоол, хубсаһа хунараар дутамаггүй хангаха хэрэгтэй. «Республикын эрхим малшан» гэһэн нэрэзэргэ олохын түлөө тэмсэлые малшадай дунда үргэнөөр ябуулха шухала.

Малажалые хүгжөөхэ түсэбые дүүргэхын ба үлүүлэн дүүргэхын тулада адуу малаа садхалан дулаанаар ондо оруулхын түлөө мүрысөөе үргэнөөр дэлгэрүүлэе. Партийна советскэ ба малажалай органууд энэ хэрэгые ударидан толгойлхо ёһотой.

## ВКП(б)-гэй Обкомдо

ВКП(б)-гэй Обкомой һаяхан болоһон бюро ВКП(б)-гэй Сэлэнгын айком малажалые хүгжүүлхэ асуудалнуудай талаар партиин Центральна Комитедэй нэгэнтэ бэшэ заабаринуудые дүүргүүлхэ ябадалда аймагай партийна организациие хүсэд элсүүлээгүй, ВКП(б)-гэй Обкомой пленумүүд ба «республикын колхозуудай малажалай байдал тухай» партиин Обкомой 1946 оной июлиин 25-ай тогтоолнуудые дүүргээгүй, аймагай колхозуудай малажалай хүгжэлтые хүтэлбэрилхэ талаар гараһан ехэхэн дутуунуудаа усадхаха эрид хэмжээ абаагүй байна гэжэ тэмдэглэбэ.

ВКП(б)-гэй Сэлэнгын айком болбол колхозуудай ниитын малай толгой бүхэниие бүрин бүтэн байлгахын түлөө аймагай партийна, советскэ организацинууд ба колхозой правленинүүдһээ шанга харюусалга эридэггүй байшоо.

Зарим колхозуудай партийна организацинууд («Социализм», Молотовой нэрэмжэтэ, «Улаан Үдэнгэ» ба бусад) хүдөө ажалай артелиин Уставые эбдэһэн ба колхозно ниитын малые үриһэн, хорооһон гүрэндэ эсэргүү ябадалнуудые гаргаһан баримтануудые хэрэгсээнгүй малажалай хангалтагүй байдалые тэсэһэн байха юм.

Малажалай хүдэлмэрилэгшэдэй дунда политическо-ниитын хүдэлмэри ба социалистическэ мүрысөөн хангалтагүйгөөр эмхидхэгдэнхэй. Адуу малай үбэлжэлгые эрхимээр үнгэргэхын түлөө социалистическэ мүрысөө эмхидхэхэ тухай Закаменай аймагай Кагановичын нэрэмжэтэ артелиин колхознигуудай үүсхэлые аймагай колхозууд бүлтадаа дэмжээгүй байха юм. Малажал дээрэ хүдэлмэрилжэ байһан олохон коммунистнууд ба комсомолнууд адуу малай тоо толгойе бүрин бүтэн байлгаха ба олошоруулха талаар эрхим хүдэлмэриин жэшээ харуулнагүй.

ВКП(б)-гэй айком болбол аймагай колхозуудаар үүлтэртэ малые хүгжүүлхэ ябадалые хэрэгсээнгүй өөрынгөө хүдэлмэридэ ехэхэн алдуу гаргана. Республика дотор үүлтэртэ малые үсхэбэрилхэ хэрэгтэ ехэхэн удхашанартай байһан эбэртэ бодо малай Сэлэнгын гүрэнэй үүлтэртэ рассадник хангалтагүйгөөр хүдэлмэрилнэ. Аймагай колхозуудта үүлтэртэ малые үсхэбэрилхэ хүдэлмэри орхигдошоһон ба малай ашаг шэмэ дээшэлхын орондо, доошоо орожо байха юм.

ВКП(б)-гэй айком болбол малажалда тэжээлэй бата бэхи база байгуулха хэрэгые бодото хүтэлбэреэр хангана гүй. Герасимовска хүдэлөөнэй эхин түрүүн дэлгэрһэн аймаг байбашье, тэндэ герасимовска звенонуудай тоо болон тэдэ звенонуудта хабаадаха колхознигууд жэлһээ жэлдэ үсөөрнэ, колхозно луговодууд болбол аймагай организацинууд ба колхозой правленинүүдһээ шухала туһаламжа абанагүй.

Малажалай хүгжэлтые хүтэлбэрилхэ талаар ВКП(б)-гэй айкомой хүдэлмэридэ иимэ ехэ дутуунуудай бии байһан дээрэһээ 1946 оной октябриин 1-дэ 1945 оной эды хирэтэй сасуулхада, аймагай колхозуудай адуу мал: адуу мореор — 340, эбэртэ бодо малаар—1249, хони ямаагаар—1859, гахайгаар—69 толгой хороһон байха юм. Байгша оной 9 һарын турша соо 100 толгой эхэ мал бүриһөө миил 25,7 унаган, 60,8 тугал, 79,6 хурьга эшэгэн абтаһан байна. Эхэ малай һубайрһан дээрэһээ аймагай колхозууд энэ жэлдэ 12 мянган толгойһоо дээшэ түл дутуу абаа.

Аймагай колхозуудаар мүнөө хүртэр адуу малай олоор үхэхэ ба ниитын малые үрихэ ябадал бии байһаар. Энэ жэлэй октябриин 1-нэй мэдээгээр, 6853 толгой мал колхоз хоорондын хэрэгсэлнүүдтэ гаргашалагдаһан ба үригдэһэн байха юм.

ВКП(б)-гэй айком болбол адуу малай үбэлжэлгые амжалтатайгаар үнгэргэхэ бүхы аргануудые байгуулхын түлөө бодото хэмжээнүүдые абанагүй. Аяар мүнөө хүртэр үбэлжэлгэдэ бэлэдхэл хүсэд дүүргэгдээгүй ба энэ хүдэлмэри эмхигүйгөөр ябуулагдана. Байгша оной октябриин 25-ай мэдээгээр бүдүүн тэжээл бэлэдхэхэ түсэб оройдоо 31,8 процент дүүргэгдэһэн байха юм.

Аймагай колхозуудай малажалай хүгжэлтые хангалтагүйгөөр хүтэлбэрилһэн, үүлтэртэ мал үсхэбэрилгые тоогоогүй, малажалда тэжээлэй бата бэхи база байгуулха шухала хэмжээнүүдые абаагүй байһан ВКП(б)-гэй Сэлэнгын айкомой бюро ба тэрэнэй нэгэдэхи секретарь нүхэр Будаевта дурадхан зааха гэжэ ВКП(б)-гэй Обкомой бюро тогтообо.

ВКП(б)-гэй Обкомой бюро болбол аймагай колхозуудаар малажалай хүгжэлтын хэрэгые хүтэлбэрилхэ ябадалые үндэһөөрынь һайжаруулха, колхоз бүхэнэй малажалай байдалые гүнзэгыгөөр мэдэхэ ба малажалай хүгжэлтын асуудалнуудые бодотоор шиидхэхэ, малажалай байдалай түлөө колхозой партийна эхин организацинуудай эрилтые дээшэлүүлхэ, малай ашаг шэмэ үгэлтые дээшэлүүлхэ ба колхозно һүрэгүүдэй хорохо, гарзалха, һубайрха ба үригдэхэ ябадалнуудые усадхахын түлөө тусгаар анхаралаа табихые ВКП(б)-гэй Сэлэнгын айкомой бюро ба нэгэдэхи секретарь нүхэр Будаевһаа эрилтэ хэһэн байна.

Адуу малай үбэлжэлгые амжалтатайгаар үнгэргэн ниитын колхозно малые бүрин бүтэн байлгажа, 1946 ондо малажалые үсхэбэрилхэ гүрэнэй түсэб заатагүй дүүргүүлхэ ябадал партийна организациин гол зорилго гэжэ тоолоод, ВКП(б)-гэй Обкомой бюро болбол ВКП(б)-гэй Сэлэнгын айкомые уялгалба гэбэл:

Колхозно ниитын малажалые үбһэ тэжээлээр дүүрэн хангахын түлөө тэмсэлдэ аймагай эрэгтэй эмэгтэй бүхы колхознигуудые элсүүлхэ, нэмэлтэ тэжээл (хагдан ожорһон, һолоомын узуурай үлэгдэл ба бусад) бэлэдхэлые үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, фермэнүүдээр тэжээл гаргашалгые шангаар шалгаха;

Адуу малай үбэлэй бэлшээри эмхидхэлгэдэ гол анхаралаа хандуулжа энэ хүдэлмэридэ дүршэлтэй ба шалгагдамал колхознигуудые үхэршэн, хонишон ба адуушан болгон томилоод, тэдэнэрые шухала хэрэгтэй культурна ба бүхы хэрэгсэлнүүдээр хангаха;

Малажалай хүдэлмэрилэгшэдэй дунда политическо-ниитын хүдэлмэриие шангадхаха, агитаторнуудай хүдэлмэриин шанарые һайжаруулхын түлөө саг үргэлжын шалгалта хэхэ, малажалай хүдэлмэрилэгшэдтэ зорюулан малай үбэлэй һуурин газарнуудаар 7 хоног соо нэгэ дахиһаа үсөөн бэшэ хөөрэлдөө, газетэ журналнуудай уншалгые эмхидхэхэ ябадал түйлаха, малажалай хүдэлмэрилэгшэдэй урда аймагай партийна ба советскэ эдибхитэдэй үгэ хэлэлгые таһалдуулангүйгөөр эмхидхэжэ байха;

«Республикын эрхим малшан» гэһэн хүндэтэ нэрэзэргэ эзэлхын түлөө малажалай бүхы хүдэлмэрилэгшэдые социалистическэ мүрысөөндэ хабаадуулжа колхозууд, колхозой фермэ, бригада ба колхозник бүхэнэй хоорондо социалистическэ мүрысөөнэй договор баталуулха, колхознигуудай абаһан уялгануудай дүүргэлтые һара бүридэ харилсан шалгалгые эмхидхэхэ, түрүү малшадай хүдэлмэриин дүршэлые үргэнөөр дэлгэрүүлхэ.

Малажал хадаа хүдөө ажалай гол һалбари болохо байһаниие хараадаа абажа, ВКП(б)-гэй Обком болбол коммунистнууд ба комсомолецууд-колхознигуудай хахадһаань бага бэшые малажалай бригада ба фермэнүүдээр саг үргэлжэ хүдэлмэрилүүлхын тулада эльгээхыень ВКП(б)-гэй айкомые уялгалба.

1946 ондо малажалые хүгжүүлхэ гүрэнэй түсэб дүүргүүлхэ ябадал хангахын зорилгоор, ВКП(б)-гэй Обком болбол адуу малай тоо толгойн бүридхэлые фермэ, колхоз бүхэнөөр шангаар табихые, малай хоролтотой ба ниитын малые үрихэ гаргашалха ябадалтай эрид тэмсэл хэжэ, энээндэ гэмтэй хүнүүдые шанга харюусалгада хабаадуулхыень, колхознигууд, хүдэлмэришэд ба албахаагшадта саг зуура үгтэһэн ниитын малые байгша оной ноябриин 20 хүртэр колхозно фермэнүүдтэ бусааха ябадал хантахыень ВКП(б)-гэй айкомые уялгалба.

ВКП(б)-гэй Обкомой бюро болбол ВКП(б)-гэй Сэлэнгын айком ба аймгүйсэдкомой аймагай колхозуудаар үүлтэртэ малай хүгжэлтые тоодоггүй байһан ябадалые буруушааһан байна. Тэрээнтэй хамта, ВКП(б)-гэй Обкомой бюро болбол үүлтэртэ малай харууһалгые ба тоо бүридхэлые эрид һайжаруулха шухала хэмжээнүүдые хараалжа, ВКП(б)-гэй Сэлэнгын айком ба аймгүйсэдкомые уялгалаа.

Тэрэшэлэн ВКП(б)-тэй Обкомой бюро болбол малажалда тэжээлэй бата бэхи база байгуулха талаар илангаяа герасимовска звенонуудые олошоруулан, эдэнэрэй хүдэлмэриие эрид һайнаар хүтэлбэрилхэ ябадалда шухала анхаралаа табижа, ВКП(б)-гэй Сэлэнгын айком ба аймгүйсэдкомһоо шанга эрилтэ хэһэн байна.

Байгша оной ноябрь соо аймагай колхозуудай адуу моридой байдалда гүрэнэй шалгалта хэжэ, тэрэнэй дүнгые партийна эхин организацинуудай ба колхозуудай хамтын суглаан дээрэ зүбшэн хэлсээд, адуу моридой байдалые һайжаруулха бодото хэмжээнүүдые абахые ВКП(б)-гэй Обкомой бюро болбол ВКП(б)-гэй Сэлэнгын айком ба аймгүйсэдкомые уялгалба.

## Жэл соо 100 мянган паар гутал

Кяхтадахи гуталай фабрика һаяхан ашаглалгада оруулагдаба. Энэ фабрика жэлдээ 100 мянган паар гутал бүтээн гаргаха байна.

## Абаһан уялгаяа дүүргэбэ

Улан-Удын вагон заһабарилгын пункт ноябриин 1 болтор 20 вагон заһабарилжа гаргаха гэһэн уялга абаад, тэрэ уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэжэ, абаһан уялгаһаа гадуур 4 вагон заһабарилба

## Рентгеновскэ 3 аппарат

Һаяхан Бурят-Монголой аптекын Управлени рентгеновскэ 3 аппарат абаба. Эдэ аппарадууд Кяхта городто ба Баргажанда тодхогдон табигдаха байна.

## РСФСР-эй КОГИЗ-эй Бурят-Монголой республиканска отделени эмхидхэгдэхэнь

БМАССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолой ёһоор Улан-Удэ городто РСФСР-эй КОГИЗ-эй Бурят-Монголой республиканска отделени эмхидхэгдэхэ болобо. Тиимэһээ урдань Бурмонкнигын худалдаанай сеть товаро-материальна хэрэгсэлтэйгээрынь РСФСР-эй КОГИЗ-эй Бурят-Монголой республиканска отделенидэ үгтэхэ байна.

## *Түрэлхитэдэй суглаан болобо*

Закаменай аймагай Даблатын эхин һургуулида түрэлхитэдэй суглаан һаяхан болобо. Энэ суглаан дээрэ багша Раднаева «һуралсал ба хүүгэдэй журам», «Сэрэгэй албанда ябагшадай ба Эсэгэ оронойнгоо түлөө ами наһаяа үгэгшэдэй үхибүүдтэ туһаламжа үзүүлхэ тухай» элидхэлнүүдые хэбэ.

Энэ суглаан дээрэ хамта 10 гаран хүн үгэ хэлэбэд. Тэдэнэр хүүгэдэй журамые эрид дээшэлүүлхэ хэрэгтэ һургуулида али болохоор туһалха, сэрэгэй албанда ябагшадай ба Эсэгэ оронойгоо түлөө ами наһаяа үгэгшэдэй үхибүүдтэ туһаламжа үзүүлэлгые эрхимээр ябуулха шухала байһаниие тэмдэглэбэд.

Суглаанда хабаадагшад түрэлхитэдэй комитет һунгаба.

**Б. Шойдоков.**

## Шэнэ номууд

Бурят-Монголой гүрэнэй хэблэл бурят һургуулинуудта үзэхэ учебнигүүд ба бусад номуудые хэблэжэ гаргажа ба гаргахаар бэлэдхэжэ байна. Гэбэл: 2-дохи класста үзэхэ «Түрэлхи хэлэн» II часть, 1-дэхи ба 5 дахи классуудта үзэхэ тоо бодолгын сборнигууд, 5—6 классуудай бурят-монгол хэлэнэй грамматика (фонетикэ ба морфологи) I дэхи часть гэхэ мэтэ учебнигүүд ба мүн уранзохеолшо Шадаевай бэшэһэн «Онтохон», «1946—1950 онуудта Бурят-Монгол АССР-эй арадай ажахые һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэб» хүдөө ажахын артелиин Устава бланканууд хэблэгдэн гаргагдаһан байна.

Тэрэшэлэн энэ жэлэй эсэс хүртэр 6—7 классуудта үзэхэ «Бурят-Монгол хэлэнэй грамматика» (синтаксис) II часть, С. Яковлевай зохеоһон «Агууехэ ба простой хүн ба «Сталин Ленинэй тухай» гэһэн номууд бурят хэлэн дээрэ гаргагдаха юм, мүн «Алтан зэбэ» гэжэ уранзохеолшо Х. Намсараевай зохеол, «1946—1950 онуудта Бурят-Монгол АССР-эй арадай ажахы һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэб» тухай брошюр бурят хэлэн дээрэ гаргагдахаа байна.

**Е. Ринчинова.**

## ССР Союзай Министрнүүдэй Совет ба ВКП(б)-гэй Центральна Комитедһээ

ССР Союзай Министрнүүдэй Совет ба ВКП(б)-гэй Центральна Комитет болбол ородой гайхамшагта эрдэмтэ-хирург, СССР-эй Верховно Соведэй депутат, Социалистическэ Ажалай Герой, СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй главна хирург, генерал-полковник, академик **Бурденко Николай Нилович**ын 1946 оной ноябриин 11-дэ 69 наһан дээрээ нүгшэһэн тухай гүнзэгы гашуудалтайгаар мэдээсэнэ.

## Эрхим бэлэдхэлтэйгээр угтаба

1946—1947 онуудай модобэлэдхэлдэ ба шэрэлгэдэ ябаха сезонно хүдэлмэришэдые Сэлэнгын модоной завод хүсэн түгэс бэлэдхэлтэйгээр угтажа байна. Заводой директор Юриков, партийна организациин секретарь Носонов гэгшэд хүдэлмэришэдэй байра байдал ба культурна услови һайжаруулха хэрэгтэ гол анхаралаа үнинһөө хойшо хандуулаа.

Тэрээнэй ашаар, мүнөө тэндэ хэдэн олон хүдэлмэришэдэй байха хамтын байранууд таарамжатай зохидоор заһабарилагдаһан ба дулаалагдаһан байна. Эдэ байрануудые шэрдэхэ, сагаадаха ба дезинфекцилхэ гэхэ мэтын хүдэлмэринүүд мүн дүүрээ. Гэр байрануудай доторхинь гоё һайханаар шэмэгдэнхэй. Үргэлжэ наарай орондо хүн бүхэндэ койконууд табигданхай.

Столово ба кухни гэхэ мэтын эдеэ-хоолон тэрнүүд эрхим һайнаар заһабарилагдажа хүдэлмэришэдэй эрилтые хүсэдөөр хангажа шадаха юм. Мүн худалдаа-наймаанай хэдэн ларегуудые эмхидхэхэ тушаа эндэ хэмжээнүүд хараалагданхай. Эдэ бүхы гэр байрануудые үбэлэй үедэ элбэгээр хангаха түлеэ түлишэ бэлдэгдэһэн байна.

Мүн ОРС-ые даагша нүхэр Михалев болбол эрхим бэлэдхэл эмхидхээ. Хүдэлмэришэдэй столовонууд, котлопунктнууд, эдеэнэй амһартануудаар ба элдэб түхеэрэлгэнүүдээр дүүрэн хангагдаа. Бүхэли сезон соо элбэг хүрэхэ продуктнууд асарагдаһан байха юм. Мүн тэрэшэлэн хүдэлмэришэдтэ худалдагдаха 720 метр мануфактура бэлэдхэгдээ.

Партийна организациин секретарь нүхэр Носоновой үүсхэлээр ба эдибхитэй хабаадалгатайгаар хүдэлмэришэдэй сүлөөтэй сагтаа культурнаар ба хүхюун баяртайгаар амарха улаан булангууд эмхидхэгдээ. Улаан булангууд соонь радиоприемник, хүгжэмэй инструментнүүд, газетэ ба журнал гэхэ мэтэ элбэгээр табигданхай байна.

Мүнөө тус заводой дирекци ба партийна организаци хадаа модобэлэдхэлэй хүдэлмэридэ ерэхээ байһан хүдэлмэришэдые эмхитэй гуримгайгаар хүлеэн абажа, тэдэнэрэй дунда ниитэ-политическэ хүдэлмэриие үргэнөөр ябуулха, социалистическэ мүрысөөе хүсэтэйгөөр дэлгэрүүлжэ, тэрэ мүрысөөндэ хүдэлмэришэн бүхэниие хабаадуулжа, шэнэ Сталинска табанжэлэй түрүүшын жэлэй модобэлэдхэлэй ба шэрэлгын түсэбүүдые дүүргэхэ ба үлүүлэн дүүргэхын түлөө тэмсэхэ ябадалда коллективээ зоригжуулха түргэтэй.

**К. Скворцов.**

# И. В. Сталинай Зохёолнуудай хоёрдохи том

И. В. Сталинай Зохеолнуудай хоердохи том хэблэгдэжэ гараа. Столыпинска реакциин ба революционно шэнэ дэбжэлтын үедэ (1907—1913 онуудта) нүхэр Сталинай бэшэhэн зохеолнуудынь энэ том дотор оробо.

Тэрэ үе хадаа партида ба Россин арад түмэндэ тохеолдоhон хүндэ хүшэр шалгалтын үе байгаа. 1905 оной буржуазно-демократическа революциин диилдэhэнэй hүүлээр орон дотор реакци hүжэрөө hэн. Россидо шэрүүн саг болоо бэлэй. Хаанта засаг хадаа большевистскэ партиин түлөөлэгшэдые харшалха гэжэ али болохоор оролдоhон байна. Эгээн хэрзэгы шанга сохилтонуудынь пролетариадай революционно партида эсэргүү шэглүүлэгдэhэн байгаа. Тэрэ үеэр олохон тэмсэлшэд арадай хэрэгэй түлөө ябаhаар хаанта засагай хаалта хиндан соогуур наhа бараhан байха юм. Үнэн бодолой алибаа юумые хаалта засаг харшалжа дарадаг байгаа.

Оппортунистнууд — меньшевигүүд хадаа пролетариадай революционно партиие усадхаха үзэл баримталаа hэн. Усадхаха үзэл (ликвидаторство) хамагhаа аюултай дайсан болоhон юм.

Ленин Сталин хоер тиимэ эрхэ байдалда революционно хүсэнүүдэй зүбөөр сухариха ябадалые эмхидхэhэн ба пролетариадай лайшалхы революционно партиие үлөөхэ, бэхижүүлхын түлөө, революционно марксистска теориин сэбэр байхын түлөө тэмсэhэн байна.

Энэ том дотор ороhон бүхы зохеолнуудай үндэhэн гол сурталынь хадаа партиин түлөө тэмсэл, эли ба далдын аргаар усадхаха үзэл баримталха ябадалда эсэргүү ба реакциин хамаг хүсэнүүдтэ эсэргүү большевизмын үзэл сурталай, түлэблэлгын, тактическа болон эмхидхэлэй үндэhэ hууринуудай түлөө хэшээл түгэлдэр, мохошогүй тэмсэл мүн болоно.

Партиин түлөө түрүүшын байлдаануудай нэгэниинь РСДРП-гэй Лондонско съезд дээрэ үнгэрhэн юм. Усадхаха үзэлэй бии боложе гараhан ябадалые, тэрэнэй социальна үг үндэhые нүхэр Сталин «Россин социал-демократическа хүдэлмэришэнэй партиин Лондонско съезд (Делегадай тэмдэглэлнүүд)» гэhэн статья дотороо гүнзэгыгөөр шэнжэлээд, усадхаха үзэл баримталагшадай суртал ба ябуулгань революционно хүдэлөөндэ харша байhые элирүүлээ hэн.

Нюуса партиин оронда байгуултые ликвидаторнуудай дурадхаhан «хүдэлмэришэнэй съезд» гэдэгынь хадаа болото дээрээ революционно пролетариадай бэеэ лааhан замhаа зайсаха ба либеральна буржуазида бүрин мэдэгдэхэ, тиигээд РСДРП-гэй хоердохи съезд дээрэ Ленинэй дурадхалаар баталагдаhан пролетариадай диктатурын түлөө ба социализмын түлөө тэмсэхэ программын оронда «жэжэ буржуазна демократическа программые абаhан удхатай болохо байгаа гэжэ (II том, хуудаhан 72) нүхэр Сталин «Делегадай тэмдэглэлнүүд» дотороо элирүүлээ hэн.

Лондонско съездэ түлөөлэгдэhэн хүдэлмэришэд—большевигүүдэй мэнэhээ И. В. Сталин иигэжэ мэдүүлээ hэн: « Бидэ партиингаа патриодуудынь мүн байнабди, бидэ партидаа дуратайбди, бидэ партиин сэнги интеллигентнэртэ лоромжолулхагүйбди» (хуудаhан 75).

Ликвидаторнуудта эсэргүү дайн эдэн жэлэй турша соо үргэлжэлэн байха юм. Хоердохи томой хуудаhануудынь партиин үзэл сурталай, активын ба эмхидхэлэй ажал бүүлгын бүхы асуудалнуудаар хэгэhэн энэ шанга тэмсэлые үе ерэнь харуулна.

Пролетариадай революционно бүхы принципүүдhээ зайсаhан ба хүдэлмэришэн ангиие либеральна буржуазиин үзэл сурталай мэдэлдэ оруулха гэhэн ликвидаторнуудай бүүлгын болото удхые Закавказахи меньшевигүүдэй жэшээ дээрэ шэнжүүлжэ, нүхэр Сталин 1910 оной айла «Социал-демократ» газетэдэ нүхэй хабсаргалта болгон тунхаглагдаhан «Кавказhаа бэшэгүүд» гэжэ зохеол дотороо бэшэhэн байна. «Кавказhаа бэшэгүүд» болбол «программна талаар усадхаха үзэлые» ба «тактикын талаар усадхаха үзэлые» эрид ба шууд үдалан эхиhон юм, тэрэшэлэн меньшевигүүд-ликвидаторнуудай хараае бэелүүлбэл хаанта засаг ба буржуазидэ бэшэ бэхижэхэ гэжэ тодорхойлоо hэн.

Сталинай Зохеолнуудай хоердохи том хадаа усадхаха үзэл баримталгада эсэргүү добтолхотой нэгэн хамта, «газаа талаяа хубилгаhан ликвидаторнуудта»— отзовистнуудта, ультиматум хэгшэлтэ, бурхан бүтээгшэдтэ, впередовцуудта эсэргүү тэмсэлэй ябуулагдаhые харуулна. И. В. Сталинай бэшэhэн тогтоолые 1909 оной августда Бакугай комитет баталжа абаhан байгаа, тэрээн соонь тэдэ үзэл бодолнуудта эсэргүү гам хайрагүй сурталай тэмсэл ябуулха шухала тухайда хэлэгдэхэhээ гадна, тус үзэл бодолнуудай «зүүлэй» үгэнүүдээр далдалагдаhан оппортунистическэ удхань балшыса элирүүлэгдэhэн байгаа.

Тэрэ үедэ меньшевигүүдэй ба али бүхы оппортунистнуудай зүгhөө —бурхан бүтээгшэд, махистнууд, богдановецууд гэхэ мэтэнүүдэй зүгhөө хазагайруулагдажа байhан марксистска теориин үнэн еhые нүхэр Сталин үмөөрэн хамгаалhан байна. И. В. Сталин научна социализмын үнэн еhоной түлөө тэмсэлые бүхы партиин шухалын шухала хэрэг гэжэ тоолодог байгаа.

Ликвидаторнуудта ба бусад оппортунистнуудта эсэргүү тэмсэл хадаа революционно пролетариадай парти байгуулха ябадалтай нягтаар тааралдуулан ябуулагдадаг байгаа. И. В. Сталин орон дотороо ходо байhан тула, партийна организацинуудай байдалые, жандармска доб толгонуудай хүндэ хүшэр хойшолонгуудые, провокаторнуудай ябуулгые, зориггүйшүүлэй зүгhөө революционно тэмсэлhээ арсаhан ябадалые hайтар мэдэжэ байгаа. Нүхэр Сталин партийна организацинуудай урган бадарха, партиие нэгэдэмэл бата бэхи революционно марксистска хүтэлбэри доро эмхидхэн жагсааха зам болон аргые шууд хараалhан байна.

Нүхэр Сталин «Партийна кризис ба манай зорилгонууд» гэжэ статья соогоо партийна организацинуудай хүдэлмэрие зоримгойгоор шүүмжэлээд, кризисые зайсуулха түсэб дурадхаhан байгаа. Парти хадаа «... үзэл сурталай талаар зоной дунда үргэн нүлөөтэй байна, тэрээнние зон мэдэдэг, тэрээнние зон хүндэлдэг юм» гэжэ тэрэ статья соонь хэлэгдэнэ (хуудаhан 146). Гэбэшье, үзэл сурталай нүлөөн гансааран дутамаг байна. Тус нүлөөе эмхидхэлэй талаар батадхаха шухала. Энэнэй тулада саг үргэлжын гүн ехэ хүдэлмэри ябуулха хэрэгтэй. Партиин ажал ябуулгые hайжаруулха ямар зам байха еhотойб? Дээрэ дурсагдаhан статьянь энээндэ хүсэд харюу үгэнэ. «Манай организацинуудые үргэн зонтой холбоотой болгохо шухала—энэ хадаа нютагуудта бэелүүлэгдэхэ зорилго мүн.

Тэдэ организацинуудые өөhэд хоорондонь, партиин Центральна комитедые тойруулан холбуулха шухала—энэ хадаа центральна зорилго мүн» (хуудаhан 157).

Нютагуудта бэелүүлэгдэхэ зорилгые шиидхэхын тулада, ниитэ политическэ агитациин хажуугаар, зоной үдэр бүриин онсо шухала хэрэглэлнүүдые хараадаа абажа, экономическа агитаци ябуулха, фабрика-заводуудта партийна организацинуудые байгуулха ба бэхижүүлхэ, түрүү хүдэлмэришэдтэ партийна үүргэнүүдые али болохысонь олоор үгэхэ шухала. Харин, центральна зорилгые шиидхэхын тулада, нютагуудтахи организацинуудые партиин Центральна комитедтэй холбохо ба тэдээнние нэгэ бүхэли болгон нэгэдхэхэ бүхэроссин газетэ хэрэгтэй гэжэ нүхэр Сталин саашалаа тайлбарилhан байха юм.

Энэ асуудалые Сольвычегодскын сүлэлгэдэ байхадаа, 1910 оной декабриин 31-дэ бэшэhэн мэдээжэ бэшэг соогоо нүхэр Сталин лахни дурдаhан байна (хуудаhан 207—212).

Партийна организацинуудые hэргээн бодхоохо, зонтой холбоо барисаа байгуулха, тэдэнэй интересүүдые хамгаалха ба ерээдүйн байлдаануудта бэлэдхэхэ—эдэ бүгэдые орон дотороо лэ бэелүүлжэ болохо байгаа. Росси дотор партийна хүдэлмэри ябуулхада хүндэ хүшэр байгаа, хаанай жандармда хашуулжа-гэрдүүлжэ байhан большевигүүдэй зүрхэлхэнь түрибэлгүй түбэгтэй байгаа. Гэхэ зуура, большевигүүд болбол Ленин ба Сталинай хүтэлбэри доро өөрынгөө хүдэлмэрие эрэлхэгээр үргэлжэлүүлэн, партиин тугые дээрэ барижа ябаба.

Сольвычегодско сүлэлгэдэ байхадаа эльгээhэн бэшэг соогоо нүхэр Сталин иигэжэ бэшэhэн байгаа: «Миини hанахада хойшолуулжа болошогүй, бидэнэй ээлжээтэ зорилго юуб гэбэл, даб дээрэ гол центрнүүдтэ (Питертэ, Москвада, Уралда, Урда зүгтэ) нюусаар, хахадниоусаар ба элеэр ябуулагдаха хүдэлмэрие нэгэдхэhэн центральна (ородой) группые эмхидхэхэ ябадал болоно. «ЦК-гэй ород хубинь» гэжэ гү, али ЦК-гэй дэргэдэхи туhалбариин группа гэжэ гү, юушье гээд нэрлэхэлэтнай хамаагүй. Зүгөөр, иимэ группа хадаа амилха агаар, элихэ хилээмэн шэнги шухала байна» (хуудаhан 211).

Сталинай хараалhан түсэбые Ленин hайшаажа абаhан байна

Меньшевигүүдые партиhаа намнажа, большевистскэ партиие бэеэ даанхай болгоhон Пражска конференци хадаа ЦК-гэй ород бюрое нүхэр Сталин түрүүтэйгээр байгуулhан юм, тэрэ бюро орон дотороо бүхы партийна хүдэлмэрие хүтэлбэрилжэ ябуулhан байна.

Ленин Сталин хоерэй hанал бодолой ба бодото ябуулгануудай нэгэдэлынь большевизмын дайсадта эсэргүү үзэл сурталай ба эмхидхэлэй тэмсэлдэ тэдэнэй нүхэрлэhэн ябадалынь И. В. Сталинай зохеолнуудай хоердохи том дотор найруулагдажа оронхой.

Ленин, Сталинай hанамжын еhоор, партиин түлөө тэмсэл хадаа хаанта засагаар оруулагдаhан мухардалгаhааороноо гаргажа абахын тулада, арад түмэние хаанта засагай хархис дарлалтаhаа, капиталистическэ мүлжэлгэhөө, гуйраншалга ба барга бүдүүлиг байдалhаа хахасуулхын тулада шухала түрүүшын ээлжээнэй эрхэ байдал мүн байгаа.

Ороной хуби заяае шиидхэлгэдэ партиин бэелүүлhэн түүхэтэ үүргэнь «Партиин түлөө» гэhэн Сталинска гайхамшагта зохеол дотор гүн хүсэтэйгөөр элирүүлэгдэhэн байна.

«Гуйраншалха ба муудан hарниха ябадалhаа ороноо абарха хэрэгтэй! Хаанта засагай бүхы байгуулалтые дороhоо дээрэнь хүртэр урбуулангүйгөөр эдэ бүгэдые хэжэ шадагдаха гээшэ гү? Түүхээр мэдэрэгдэhэл вождеор, социалистическэ пролетариадаар ударидагдадаг арадай революционно үргэн хүдэлөөнhөө ондоогоор, хаанта правительствые крепостническа бүхы үлэгдэлнүүдтэйгээрнь унагаажа чагаад болотойб» (хуудаhан 215).

Россие гуйраншалга ба муудан hарниха ябадалhаа абарха зорилго хадаа сталинска хандалга соо партиин хүдэлмэрие эршэдхэн ябуулха хэрэгтэй таhаршагүйгөөр холбуулагдана.

«Гэхэ зуура, ерээдүйн тэмсэлнүүдэй хэhэг буhаг бэшэ ба эмхи гуримгүй бэшэ байхынь тулада, ерээдүйн тэмсэлнүүдые нэгэдхэхэ ба хүтэлбэрилхэ үндэр дээдэ үүргээ пролетариадай хүндэтэйгөөр гүйсэдхэхынь тулада,—эдэ бүгэдын тулада арадай революционно хубинуудай революционно мэдэрэл ба пролетариадай ангиин мэдэрэмжэhээ гадна, мүн пролетарска хүсэн түгэлдэр, шадабаритай партиин бии байхань шухала...

Пролетариадай партиие—Россин Социал-демократическа Хүдэлмэришэнэй Партиие зохеохо гээшэ ерээдүйн революционно тэмсэлнүүдые пролетариадай эрхимээр үттахын тулада илангаяа шухала байна» (хуудаhан 215).

Иигэжэ нүхэр Сталин болбол партиин хуби заяае ороной хуби заяантай холбоhон байха юм.

Партиие бэхижүүлхэ зорилгые реакциин жэлнүүдтэ И. В. Сталинай али зэргэ оролдосотойгоор, сэхэ шуудаар бэелүүлhыень хоердохи том дотор ороhон зохеолнууд харуулна. «Правдада» хүдэлмэришэд. Гүрэнэй дүрбэдэхи Дума hунгаха кампаниие хүтэлбэрилhэн, Думын большевистскэ фракциие ударидаhан, Росси дотор революционно хүдэлөөнэй дэбжэжэ эхилхэтэй хамта партиин хүдэлмэрие эршэдхэн эмхидхэhэн ажал ябуулгань эндэ гол hуури эзэлнэ.

Ленинскэ заабаринуудай еhоор. И. В. Сталинай үүсхэлээр байгуулагдаhан «Правда» газетын түрүүшынь номер 1912 оной апрелиин 22-то хэблэгдэжэ гараа hэн «Правдада» Ленинэй ба Сталинай бэшэhэн статьянуудынь эхилжэ байгаа революционно дэбжэлтын үедэ ородой революционно хүдэлөөндэ хүтэлбэрилхэ хараа, тэмсэлэй үндэhэн лозунгнуудые, гол зорилго ба тэрээнние түйлаха замууд тухай заабаринуудые үгэдэг байгаа.

Нүхэр Сталинай Петербургда байха үедөө (1912—1913 онуудта) бэшэhэн, мүнөө хоердохи том дотор ороhон зохеолнууд хадаа ЦК-гэй ород бюрогой хүтэлбэрилэгшэ байхадаа ленинскэ хараае бэелүүлэн. партиин бүхы хүдэлмэрие нүхэр Сталинай ударидаhыень харуулна.

«Өөрынгөө хүдэлмэришэн депутатта петербургска хүдэлмэришэдэй захяа» гэжэ нүхэр Сталинай бэшэhэн зохеолынь дээрэ дурсагдаhан асуудалаар гайхамшагта гүнзэгы документ мүн (хуудаhан 250—253).

Ленин Сталин хоер хадаа хүдэлмэришэн ангиин парламентскэ тактикые урдань үзэгдөөгүй, шэнээр зохеогоо. Пролетариадай түлөөлэгшэд болбол, баруун Европодохи парламентнуудай байдалhаа бүри үлэмжэ хүшэр эрхэбайдал соо хаанта засагые ба капитализмые усадхахэ. социализмые мандуулха гэhэн пролетарска хүдэлөөнэй эсэсэй зорилтые үмэглэхэ, тайлбарилан ойлгуулха еhотой байгаа гэжэ Гүрэнэй дүрбэдэхи Думын депутадуудта «Захяа» соо хэлэгдэнэ. Арад зоной үдэр бүриин хэрэглэлнүүдые хамгаалалга хадаа хаанта засагай байгуулалтын ба капиталистическэ дарлалтын муу муухайе элирүүлхэ ябадалтай большевистскэ партиин программые ойлгуулха ябадалтай зохилдохо еhотой ба бодото хэрэг дээрээ зохилдоhон байна. Тус «Захяа» болбол Баруун тээхидэл адляар, ээрхэн зонхилогшо ангинуудтай тааралдахын тулада бэшэ, харин пролетариадай ба ажалша зоной үндэhэн интересүүдэй түлөө эрид шангаар ба сэхэ шууд тэмсэхын тулада парламентска трибуные хэрэглэхыень депутадуудhаа эринэ.

Реакциин үедэ партиин бэелүүлhэн тактикые тайлбарилан, олон жэл үнгэрhэн хойно нүхэр Сталин иигэжэ хэлэhэн байна:

«Энэ болбол хаанта засагта эсэргүү революционно тэмсэлые манай партиин зүгhөө нэмэлээр ябуулжа байhан аад, тойруугаар, али бүхы арганууды—мүнхэлэлгын кассануудhаа эхилээд думска трибуна хүртэр хэрэглэжэ тэмсэхэ зам тээшэ эрьеhэн үе байгаа» (ВКП(б)-гэй XV съезд дээрэ хэhэн элидхэл, стенографическа отчет, хуудаhан 366).

Хүдэлмэришэд ба бүхы ажалшадай үдэр бүриин интересүүдэй түлөө тэмсэлэй, тэрэшэлэн хатуу шэрүүн реакциин эрхэ байдалда зоной дунда хүдэлмэри ябуулхадаа эли арга боломжонуудые хэрэглэлгын гайхамшаг жэшээнүүд болоhон хэдэ хэдэн зохеолнууд хоердохи том дотор ороhон байна.

«Зүблөөе эсэргүүсэхэ хэрэгтэй». «Найдалгануудтай зүблөөн тухай үшөө дахин», «Манай hүүлэй үеын забастовканууд юун тухай хэлэнэб», «Нефтиин ажахйлэдбэриинхидэй тактикадахи эрьелтэ», «Экономическа террор ба хүдэлмэришэдэй хүдэлөөн», «Болохоео байгаа бүгэдэниитын забастовка тушаа». «Декабрьска забастовка тухай» ба И. В. Сталинай бусад зохеолнууд хадаа нүхэр Сталинаар толгойлогдон ударидагдаhан Бакугай большевигүүдэй элибхи түгэлдэр ажал ябуулгые тайлбарилан харуулна.

1904 оной декабрь hара дотор Бакуда И. В. Сталинай хүтэлбэри доро бүгэдэниитын забастовка хэгдэhэн байгаа. Тус забастовка хадаа хүдэлмэришэдэй илалтаар ба хүдэлмэришэд, нефтиин ажахйлэдбэриинхид хоерой хоорондо, Росси дотор түрүүшынхээ коллективнэ договор баталалгаар дүүрэhэн юм.

Нефтиин ажахйлэдбэриинхидтэй хэгдэхэ зүблөөн гэжэ нэрлэгдэдэг юумэ тушаа 1907 оной эсэстэ ехэ кампани ябуулагдаhан байна. Буржуазна үүсхэлшэдэй hанамжын еhоор hаа, зүблөөнүүд, делегадуудые hунгаха ябадал хадаа хүдэлмэришэдэй эрилтэнүүдые зүбшөөнгүйгөөр, hунгагшадайнгаа үмэнэ делегадуудай тоосоо хэлтэгүйгөөр үнгэргэгдэхэ еhотой байба. И. В. Сталинай заабаряар большевигүүд иимэ лозунгнуудые табиhан байна. «Найдалгануудтай зүблөө татаха гү, али үгыл hаа—ямаршье зүблөө хэхэгүй» Тэдэ Найдалгануудынь юу байгааб гэбэл: түлөөлэгшэдэй Соведые сүлөөтэйгөөр hунгаха, профессиональна союзнуудай түhые сүлөөтэйгөөр хэрэглэхэ ба зүблөө нээхэ сагые hунгажа олохо ябадал болоно.

Большевигүүдэй зүб бодолынь эрхим зэргын үрэ үгөө. Реакциин хүшэр эрхэ байдалда, 1908 оной май соо Бакуда бакинска пролетариадай түлөөлэгшэдэй Совет хоер лолоон хоногой туршада суглаа хэhэн байна. Тэрэ Совет хадаа большевигүүдэй зохеоhон эрилтэнүүдые нефтиин ажахйлэдбэриинхидтэ табиhан юм. Россин пролетариадай түрүү түлөөлэгшэдэй үгэнь зүблөөнэй трибуна дээрэhээ ханхинан, бүхы орон дотор дуулдаа hэн Энэ хадаа большевигүүдэй ехэ илалта мүн байгаа.

И. В. Сталинай «Марксизм ба национальна асуудал» гэжэ суута зохеолынь хоердохи том дотор оронхой. Тус зохеолой толилогдожо гараhан ушар хадаа Россин арадуудые национальна ба социальна талаарнь сүлөөрүүлхын түлөө тэмсэлэй шухала эрилтэдэ харюу болоо hэн. Реакциин үедэ национальна асуудал элитэ ехэ удхашанар олоhон юм. 1905 оной революциин диилдэhэнэй hүүлээр, хаанта засаг дээрэлхы национализмын хүлгөө гаргаhан байна. Национальна культура али болохоор газаашалагдадаг байгаа. Россин арадуудай хоорондо национальна хеморол ехээр hүжэрөөгдэдэг ба хюдалганууд эмхидхэгдэдэг байhан юм.

Дээрэлхы дарлалта хадаа буржуазна национализмын харюутай хүлгөө үүсхээ hэн. Хаанта засагай хэтэрhэн политикада, буржуазна националистнуудай политикада эсэргүү зорюулан, Россин бүхы арадуудай интересүүдтэнь зүбөөр харюусаха, национальна асуудалай үнэн хараае бариха хэрэгтэй байгаа.

Россидохи национальна асуудал хадаа хаанта засагай ба империализмын дарлалтые үгы хэхэ гол зорилгые шиидхэхы хэрэгтэ түйлай ехэ удхашанартай байгаа. Россин олон арадууд ородой пролетариадтай хамта ба тэрэнэй хүтэлбэри доро революци хэхээр ошохо гү, засагай байгуулхын түлөө шиидхэхы тэмсээндэ тэрэнэй резервэнь болохо гү, али ээрхэн зонхилогшо ангинуудай резервэнь боложо үлэхэ гү гэhэн асуудал энэ хэрэгтэ зүбөөр хандаhанhаа дулдыдаха байгаа.

Мүнөө олонациональна советскэ гүрэнэй үни байгуулагдаад ба бүхэжүүлэгдээд байхада, И. В. Сталинай «Марксизм ба национальна асуудал» гэжэ теоретическэ зохеолой удхашанарынь онсо тодоор харагдана. Ленин, Сталинай зохеолнууд СССР-тэ национальна асуудалые шиидхэхэ теоретическэ үндэhэ hууринь болоhон байха юм.

Нүхэр Сталин болбол научна социализмые зохеон байгуулагша хадаа теоретическэ тиимэ гүн гүнзэгыгөөр национальна асуудалай үг үндэhые элирүүлээ hэн, тэрэшэлэн нациие, нацануудай бүрилдэжэ бии болоhон ябадалай түүхые тодорхойлhон байна, национальна асуудалай талаар оппортунистическэ үзэлнүүдые үй дэлдэhэн ба революционно пролетариадай программые зохеон найруулhан юм.

И. В. Сталинай энэ зохеолой бэшэгдэжэ байха үедэ, хилын саана австрийска социал-демократиин оппортунизм, Россидо Бунд, грузинска меньшевигүүд, армянска дашнагууд ба бусад жэжэ буржуазна бүлэглөөшэд хадаа хүдэлмэришэнэй хүдэлөөн доторхи гол дайсаниинь байhан юм. Сталинска шүүмжэлэлэй дүлэниинь тэдээндэ лэ эсэргүү шэглүүлэгдэhэн байгаа. Оппортунистическэ национальна программын гол зүйлынь австрийска социал-демократуудай түйрбаhан культурно-национальна автономи гэдэг болоhон байгаа. «Культурно-национальна автономи» гэдэгэй программань үнэндөө бузар буржуазна национализмын үзэгдэл мүн байгаа. Тэрэ хадаа нюуса марксистска гэhэн хооhон үгөөр далдалагдаhан ба национальна асуудалда хүдэлмэришэн ангиин бодолые баримталнабди гэдэг ушарhаа ехэ аюултай байгаа. Бауэр, Шпрингер гэгшэдээр ба Россидохи тэдээнэй бундовска ба бусад дагагшадаар хамгаалагдажа байhан тэрэ программань болото дээрээ ниитэ национальна хүдэлөөнэй хүтэлбэрие буржуазиин гарта барюулhан байха юм.

Культурно-национальна автономиин программань реформын гуримаар бэелүүлэгдэхээр hанаашалагдаhан ушарhаа, тэрэнэй хоронинь тон ехэ байгаа. «Австриинхид культурно-национальна автономиие болото хэмжээн болгохоор дурадхажа, аажам алхамаар, жэжэ реформонуудые хэхэ тэдыгээр «национальностьнуудай сүлөөе» бэелүүлхээр бодомжолно. Тэдэнэр үндэhэн хубилалта хэхэ ябадалые демократическа—сүлөөлэлгын хүдэлөө үүдхэлгые бүришье хараала абаагүй байна...»,—гэжэ И. В. Сталин бэшэнэ (хуудаhан 317).

Австридахи ба Россидохи «культурно-национальна автономиин» тала баригшад хадаа капиталистическэ байгуулалтын үндэhые hандаргахагүйhөө гадна, мүн революциинщье илалтатай холбоогүйгөөр табижа, национальна асуудалые шиидхэхээр hанаашалhан байха юм. Хоердохи интернационалай реформизмын нүлөө ба социализмда «капитализмын» найралдан шэлжэжэ орохо гэhэн уршагта үзэл эндэ гараhан байгаа. Тэрээгээр hаа, национально-демократическа хүдэлөөн хадаа буржуазно-либеральна реформонууд тэды болохо байгаа гэхэ зуура, большевигүүдэй түсэбэй еhоор, тус хүдэлөөн болбол хаанта засагта эсэргүү ниитэ-демократическа революцида ба хүдэлмэришэн ангиин засагаа байлан абалгада ехэ үүргэ дүүргэхэ еhотой байhан юм.

«Ородой марксистнууд болбол реформо хэхэ ябадалда найдаха еhогүй дээрэhээ, «национальностьнуудай эрхэ сүлөө» тухай асуудалые болохо үндэhэн хубилалтатай, демократическа сүлөөлэлтын хүдэлөөнтэй холбодог байгаа —гэжэ И. В. Сталин заагаа hэн. (хуудаhан 317). Реформын зам бэшэ, харин революциин зам хадаа дарлагдаhан нацануудта эрхэ сүлөө олгожо ба национальна асуудалые шиидхэжэ болохо—гэжэ большевигүүд бододог байhан юм. Энэ хадаа асуудалые шэнээр табиhан ябадал мүн байгаа, энээндэ эсэргүүсэн хоердохи интернационалай партинууд тэмсэhэн байна. Большевигүүдэй тэрэ бодолго хадаа империализмын ба пролетарска революцинуудай үеын шэнэ эрхэ байдалда марксистска hургаалые саашадань хүгжөөhэн ябадал болоно.

Национальна асуудалые шиидхэхэ гансахан лэ үнэнтэ лозунг, нацануудай бэеэ лааха тухай большевигүүдэй лозунг хадаа «Марксизм ба национальна асуудал» гэжэ номой хуудаhанууд дээрэhээ бүхы дэлхэй лэ дуулдаhан байна.

Большевигүүдэй национальна программань бэелүүлэгдэхэдээ, Агууехэ Октябрьска революциин илалтада ба социалистическэ гүрэние бэхижүүлгэдэ тон ехэ үүргэ гүйсэдхөө.

Национальна асуудал тушаа Сталинай зохеолнуудынь гайхамшаг удхашанартай гэжэ Владимир Ильич Ленин олонто зааhан байха юм. «Марксизм ба национальна асуудал» гэжэ номой үшөө бэшэгдэжэ байхадань Горькидо бэшэhэн бэшэг дотороо Ленин иигэжэ тэмдэглэhэн байгаа:

«Национализм тушаа Танай hаналые бүрин зүбтэйдэ тоолоноб, энэ асуудалые hайтар шэнжэхэ хэрэгтэй байна. Манда нэгэ гайхамшагта грузин австрийска ба бусад материалнуудые суглуулаад, «Просвещенидэ» үгтэхэ ехэ статья бэшэжэ ороо. Тэрээнниень бидэнэр үндэhэ болгохобди» («Горькидо Ленинэй бэшэhэн бэшэгhээ» Партиздат, 1930 он, хуудаhан 89).

Сталинай тэрэ зохеолой тунхаглагдаhанай удаа Ленин иигэжэ бэшэhэн юм. «Теоретическэ марксистска литературада... социал-демократиин национальна программын үндэhэ hууринуудынь hүүлэй үедэ тодорхойлогдоhон (хамагай түрүүн эндэ Сталинай статья хэлэгдэнэ) байгаа» (том XVII, хуудаhан 116).

Ленин болбол империалистическэ нэгэдэхи дайнай урда тээхэнэ Парижда, Бернэдэ, Женевэдэ ба Цюрихтэ национальна асуудал тушаа элидхэлнүүдые хэхэдээ «Марксизм ба национальна асуудалые» заажа, Хоердохи интернационалай ударидагшадай оппортунистическэ зохеолнуудта эсэргүү табиhан байна.

Национальна асуудал тушаа марксистско-ленинскэ теориие гүйсэд ба гуримшуулан найруулhан нүхэр Сталинай номынь ородой пролетариадые тойруулжа Россин арадуудые элсүүлэн нэгэдхэхэ хэрэгтэ тон ехэ үүргэ дүүргэhэн байха юм. Национальна асуудал тушаа ленинско-сталинска теори хадаа хаанта засагта эсэргүү добтолгодо бэлэдхэхэ үдэрнүүдтэ, пролетарска революциин түлөө тулалдаан соогуур советскэ үе соо национальна асуудалые шиидхэхэ СССР-эй арадуудай эбдэршэгүй хани барисаае бэхижүүлжэ байхада шалгагдаа.

И. В. Сталинай гайхамшаг сэсэн зохеолынь ВКП(б)-тэй национальна политикада онсо үүргэ эзэлhэн ба эзэлжэшье байна. Национальна асуудал мүнөө үеын обществын ажабайдалда хамагай шухала удхашанартай. Советскэ Союзай хилын саагуур нэгэ нациин нүгөөдэhөө үлэмжэ байха тухай «теори» үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Бүхы дэлхэйе германска наца зонхилхо юм гэжэ номлодог германска фашизм hаяхан нисуулан hүнөөгдөө. Гэхэ зуура «шэлэгдэмэл расанууд» өөhэдынгөө дура зоригые бусад арадуудта захирха табисууртайн тухай, бүлимтаран орохо тэдэнэй «эрхэ» тухай г. м. абяанууд мүнөөшье империалистическэ реакциин хүсэнүүдэй зүгhөө гарана. Дарлагдаhан нацанууд дэлхэй дээрэ үшөөл олоп бии. Хэдэн зуугаад миллион хүнүүд хари газарай империалистическэ дарлалта доро зобожо байна. Эдэ арадуудай өөhэдынгөө сүлөөлэлгын түлөө тэмсэлдэнь И. В. Сталинай «Марксизм ба национальна асуудал» гэжэ шухаг зохеол ба мүн баhа национально-колониальна асуудал тушаа ондоошье зохеолнуудынь түйлай ехэ удхашанартай байна.

Сталинай Зохеолнуудай хоердохи том доторхи зохеолнууд хадаа Россин арадуудай ашаг туhын түлөө тэмсэлые, тэрээнэй хүгжэлтын тон хүшэр үенүүдэй нэгэнэй байдалаар харуулна, хаанта засагта ба российска империализмда эсэргүү шиидхэхы тулалдаанда хүдэлмэришэн ангиин ба ажалшадай хүсэнүүдые бэлэдхэхэ хэрэгтэ Ленинэй агууехэ ханиин шэн зоригто ажал ябуулгые харуулна.

Хоердохи том дотор ороhон зохеолнууд хадаа Советскэ ороной арадуудтай Ленин—Сталинай партиин түүхэтэ ямар гүн үндэhэнүүдээр холбогдоhон тухайда ба баатарлиг тэмсэлээр манай революциин агууехэ илалтануудые хайшан гэжэ бэлэдхэhэн тухайда хэлэнэ.

Хоердохи томдо оруулагдаhан зохеолнууд дотороо большевизмын идейнэ, тактическа ба эмхидхэлэй үндэhэ hууринуудые нүхэр Сталинай найруулан зохеогоошонь ВКП(б)-гэй идейнэ баялигта нэгэ шухала хубинь боложо ороно.

Нүхэр Сталинай Зохеолнууд хадаа партийн ба партийна бэшэ большевигүүдые большевизмын түүхын ба теориин гүн эрдэмээр зэбсэглэнэ, манай арадые социализмын шэнэ илалтануудай түлөө тэмсэлдэ элсүүлэн жагсаана.

**Б. Пономарев.**

(«Культура и жизнь» гэжэ газетэ, № 4).

*ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ*

# Эдибхитэд—партийна комитедэй тулгуури мүн

...жэлнүүдтэ аймагай пар... организациин коммунистнуу... тоогой ургахатай хамта, мүн ...йна эдибхитэнэй тоошье урга... байна. Манай аймаг соо 28 ...йна эхин организаци бии. Тэ... секретарьнууд болбол мүн лэ ...даһан орлогшонортой юм. ...ион гэжэ тоологдодог 6 пар... эхин организацинуудта 5—7 ... бүридэһэн партбюро һун... ...ад, хүдэлмэрилжэ байна.

...колхозуудай правлениинүүдэй тү...гшэнэрэй, предприятинуудай ...эхи зургаануудай хүтэлбэри...дэй болон интеллигенциин ... олон тооной коммунистнууд ... Тэдэнэр хадаа штатнабэшэ ...гандист, лектор, элидхэлшэ ... агитколлективүүдэй хүтэлбэ...рилэгшэдөөр байжа, партийна ...мэрые эдибхитэйгээр ябуул... Тиимэ болохолоороо, ВКП(б)-... айком болбол өөрынгөө плену...членүүдһээ гадна, 80 шахуу партийна эдибхитэдтэй болоно...

ВКП(б)-гэй айком хадаа партийн... политическэ ба ажахын хэм... ябуулганууудые үнгэргэхэдөө, эдибхитэдтэ тулгуури хэлэг... Тиимэһээ партиин айком бол... парти ба правительствын шу... шухала тогтоолнуудые пле... дээрэ зүбшэн хэлсэхэһээ гад... аймагай партийна эдибхитэнэй ...ан дээрэ зүбшэн хэлсэжэ, эдэ ...хитэдые парти ба правительс... ябуулжа байһан хэмжээ...нуудтай танилсуулдаг бай... 1946 ондо аймагай партийна ...хитэдэй 2 суглаан ба партиин ...мой пленум 3 дахин болоһон ...а Партиин доторой хүдэлмэ... уласхоорондын оршон байдал, зоотехникын ба агрономиин заабаринууд тухай асуудалнуудаар энэ жэлэй туршада партийна эхин организацинуудай секретарьнуудай семинар 2 дахин үнгэргэгдөө. Тэрээнһээ гадна, зарим партийна эдибхитэд али нэгэн асуудалаар ВКП(б)-гэй айкомой бюрогой заседаниин дээрэ олон дахин заабари абаһан байха.

Манай партийна эдибхитэдэй олонхинь партиин айкомой бюрогой ба пленумэй заседаниинууд дээрэ өөһэдынгөө үгэ соо шүүмжэлгэ хэхэ зуураа, айкомой бюрогой болон тэрэнэй секретарьнуудай хүдэлмэридэхи ехэхэн дутуу дундануудые элирүүлээд, тэрэнние усадхаха тушаа тон зүбтэй ба үнэтэй дурадхалнуудые оруулдаг болоо. Жэшээлхэдэ, Молотовой нэрэмжэтэ колхозой правлениин түрүүлэгшэ нүхэр Банзарон, Кировэй нэрэмжэтэ колхозой парторганизациин секретарь нүхэр Сультимов, МВД-гэй аймагай таһагай начальник нүхэр Ладыженский болон бусад большевистскэ шүүмжэлгэ хэжэ, колхозно социалистическэ үмсые урилтэ хоролто хэжэ байһан хорото этэгээдүүдые элирүүлхэ хэрэгтэ партиин айкомдо ехэхэн туһаламжа үзүүлһэн бэлэй.

Эдибхитэн нүхэр Сультимов болбол өөрынгөө колхоз соо герасимовска звено эмхидхэжэ, үнгэрэгшэ хабар 100 гектар сабшалан уһалаад, гектар бүриһөөнь 6—5 центнер үбһэ абаба. Тиихэдэ бусад уһалагдаагүй участогуудһаань оройдоо 1—2 центнер үбһэ абаһан байгаа. Нүхэр Сультимовай методые аймагай бусад колхозууд халан абажа байнабшуу. Ингэжэ хэлэһэн үгэеэ хэрэг дээрэнь бэелүүлдэг эдибхитэд манайда олон бии.

Гэбэшье, манай хүдэлмэридэ дутуу дунда зүйлнүүд бии. Аймгүйсэдкомой түрүүлэгшэ ба партиин айкомой бюрогой член байһан Аюшеев, АЖО-е даагшаар ВКП(б)-гэй айкомой пленумэй член байһан Мониев болон бусад хүдөө ажалай артелиин Уставые бүдүүлигээр эбдэжэ, партийна ба гүрэнэй жаяг заршам эбдээд, хуулиин хатуу хэмжээндэ оруулагдаһаниинь хэндэшье мэдээжэ.

ВКП(б)-гэй айком болбол «Колхозуудта хүдөө ажалай артелиин Уставые эбдэхэ ябадалнуудые усадхаха хэмжээнүүд тухай» СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй ба ВКП(б)-гэй ЦК-гэй гаргаһан түүхэтэ тогтоолые арад ниитэдэ гүнзэгыгөөр ойлгуулжа, эндэ элирүүлэгдэһэн дутуу дунда зүйлнүүдые эрид шууд усадхажа байна.

Аймагай эрэгтэй эмэгтэй колхознигууд болбол энэ тогтоолые угаа ехэ дэбжэлтэтэйгээр хүлеэжэ абаад, энээн соо хэлэгдэһэн заабаринуудые зааханшье хазагайруулангүй бэелүүлхээр зоригжонхой.

ВКП(б)-гэй айком болбол партийна эдибхитэндэ тулгуури хэжэ, партийно-эмхидхэлэй ба партийно-политическэ хүдэлмэринүүдэй хэмжээе улам дээшэнь үргэжэ, хүдөө ажалай артелиин Уставые эбдэхэ ябадалые хаа-хаанагүй зогсоожо колхозуудаа большевистскэ ба колхознигуудаа баян шадалтай болгохын түлөө тэмсэнэ.

**Б. МУЖАНОВ.—ВКП(б)-гэй Яруунын айкомой секретарь.**

# Юундэ шүүмжэлэл хабшагданаб

...рбэдэхи Сталинска табанжэлэй ...соо хараалагдаһан програм... дүүргэхэ ба үлүүлэн дүүргэхэ ... эхэ зорилгонууд партийна эхин организацинуудай үмэнэ ...

...зорилгонуудые нэрэтэй түрэ... бэелүүлхын тула өөрынгөө ... шалгаха үүргые дээшэлүүлжэ, ...йна эхин организацинуудай ха... шүүмжэлэл ба өөрыгөө шүүмжэлэлые үргэнөөр дэлгэрүүлхэ уялга байна.

...д, Курумканай аймагай Дыре...сомоной Сталинай (нэрэмжэтэ ...зой дэргэдэхи партийна эхин ...изаци. тэрэнэй секретарь нүхэр ... Митапова гэгшэ өөрыгөө ...жэлхэ ябадалда ёһо тэдыгээр ...адаг байна.

...с партийна эхин организациин ...ото-һунгуулиин суглаан һаяхан ... Энэ суглаан дээрэ партор...ациин секретарь нүхэр С. Н. ...повагай тоосоото элидхэл ту... үгэ хэлэһэн коммунистнууд ... шүүмжэлэл табижа, дутуу ...нуудые элирүүлхэ гэхэдэнь Митапова большевистскэ шүүмжэлгые хабшаһан байгаа. Нүхэр ...тапова элидхэл соогоо нэгэшье шүүмжэлэл гаргаагүй үнгэрөө.

Үнэн хэрэгынь хараад үзэхэдэ, тус колхоз мүнөө жэлдэ малажал үсхэбэрилхэ гүрэнэй түсэб дүүргээгүй гэбэл: өбэртэ бодо малаар—95 процент, хони ямаагаар 93,4 процент дүүргэһэн байха юм. Адуу малдаа бата бэхи үбһэ тэжээлэй база бии болгожо шадаагүй, тодоржоолон хэлэбэл түсэбэй ёһоор 25 мянган центнер үбһэ хуряаха байһан аад, оройдоо 11 мянган центнер хуряаба. Нэгэшье центнер силос дарагдаагүй.

Гүрэндэ һү тушааха түсэбөө арайхан гэжэ 83 процент дүүргэбэ. 50 центнер хартаабха тушааха түсэбтэй аад, мүнөө нэгэшье центнер тушаагаагүй байшоо. Энэ колхоз хадаа ехэхэн хэмжээнэй уһалбариин газартай аад, тэрэнээ зунай сагта уһалаагүй дээрэһээ, энэ жэлдэ тон бага ургаса хуряаба. Гүрэндэ таряа талха тушааха түсэбөө оройдоо 62 процент дүүргээд байна.

Гадна, эндэхи партийна эхин организаци болбол колхознигуудай дунда агитационно-ойлгууламжын болон партийно-политическэ хүдэлмэринүүдые тон һулаар ябуулна. Тус колхозой правлениин хүтэлбэрилэгшэд Ж. Э. Намдакэв, С. М. Могдоев ба бусад өөһэдынгөө идейно-теоретическэ хэмжээе дээшэлүүлхын орондо харин саг үргэлжэ Аян ба Алла нютагуудаар архидажа ябадаг заншалтай болошоо.

Партбюро, тэрэнэй секретарь нүхэр С. Митапова гэгшэ эдэ бүхы дутагдалнуудые элирүүлжэ усадхаха тушаа ямаршье хэмжээ-ябуулга хэнэгүй, һанаа амархан һууна. Эндэ бэе-бэеэ ба өөрыгөө шүүмжэлхэ ябадал тон һулаар табигданхай. Харин эндэхи коммунистнууд нюур сахидаг ба бэе-бэеэ дэмы хооһоор магталсаад байдаг зантай болошонхой. Колхозой правлениин составта барандаа ураг түрэлэй барисаатай хүнүүд хүдэлмэрилдэг байна. Тиимэ дээрэһээ еһотой шүүмжэлэл саашадаа гараха аргагүй байнабшуу.

Эдэ бүгэдэ алдуу эндүүнүүдээ дары түргэн усадхажа, партийна эхин организациингаа ажал хүдэлмэрине һайжаруулха, ажахын ба политическэ удхашанартай кампанинуудые саг болзортонь дүүргэхэ ябадал коммунистнууд бүхэнэй уялга мүн.

**Б. Г. Доржиев.**

# НИКОЛАЙ НИЛОВИЧ БУРДЕНКО

1946 оной ноябриин 11-дэ СССР-эй Верховно Соведэй депутат академик Николай Нилович Бурденко наһа бараба.

Николай Ниловичын наһа бараад байхада, советскэ наука болон имагта хүндэ хүшэр гээлгэдэробо гээшэ. Н. Н. Бурденко гансал томоохон мэргэжэлтэ-хирург байһан юм гэжэ хэлээд дүүргэжэ болохогүй, юунэб гэхэдэ, тэрэнэй хамаг бүхы научна ажал-ябуулгын далайса хэмжээнь гайхамшагта ба хизааргүй ехэ бай набшуу.

**Н. Н. Бурденко** 1878 ондо Пензинскэ губерниин Каменка гэжэ тосхондо түрэһэн юм. Николай Ниловичын ажабайдалынь эдир залуу наһанһаа хойшо хохидол бэрхэшээл ехээр үзэһэн байгаа, теэд тэрэ хадаа өөрынгөө һанал хүсэл тээшэ хододоо юрэ бусын хатуу зоригтойгоор ба шадалтайгаар эрмэлзэдэг байһан юм, тэрэнэй һанал хүсэлынь ямар байгааб гэхэдэ: эрдэмдэ һураад һүүлээрнь өөрынгөө инаг һайхан Эхэ орондо тон ехэ туһа хүргэхэ гэһэн байгаа.

Университедтэ һуралсаһан жэлвүүдынь (Юрьев, Томск городуудта) хаанта засагай ёһо гуримай зоргоороо аашалалгые Николай Ниловичын тэсэжэ шадахагүй ба университедһээ гаргагдаһан дээрэһээ таһалдаһан байгаа юм. Хашалан үзэһэн эдэ жэлнүүдтээ Николай Нилович деревнидэ фельдшерэй тушаалтайгаар хүдэлмэрилжэ гү, али дайн сэрэгтэ санитараар ябажа (Японско дайн) үнгэргөө бэлэй.

Юрьевскэ университедые дүүргэмсээрээ Николай Нилович профессорнүүдэй анхаралые бэедээ хандуулаад, удангүй, табан жэл болоод байхада, Юрьевтэ кафедра дааһан байха юм.

Дэлхэйн түрүүшын дайнда **Н. Н. Бурденко** болбол Юрьевскэ университедэй нүүлгэгдэһэн Воронежгородто, тэндээ Николай Нилович советскэ эрдэмтэ, профессор ба хирург болоһон замаа эхилһэн байна.

**Юрэнхы хирург болохо врачебна ба профессорскэ ажал-ябуулга** хэжэ эхилээд байхадаа, Николай Нилович мэргэжэлтын юрын шатые тон түргэнөөр дабажа гараһэн.

Нэгэн талаһаа, юрэнхы хирургиин асуудалнуудта угаа олон шэнэ идейнүүдые нэмэжэ оруулһан ба эдэ идейнүүдые практика дээрэ, жэшээнь сэрэгэй полевой хирургида хэрэглэһэн байгаа. Нүгөө талаһаа, Николай Нилович болбол мүнөө сагай хирурги гээшэ физиологи, биохими микробиологи, патологическа анатоми ба патофизиологи мэтын хэдэ хэдэн дисциплинэтэй хамтаран хүгжэжэ шалаха ба хүгжэжэ байна гэжэ өөрынгөө хүдэлмэреэр гэршэлэн харуулба.

Юрэнхы хирургиин талаар Н. Н. Бурденко болбол шок, шарханууд ба юрэнхы халдабарита үбшэнүүдые эмнэхэ, боомо үбшэнэй нейрогеннэ трактовка ба бусад олон тиимэ проблемэнүүдтэ гүнзэгы научна концепциинуудые зохеожо элидэ гараһан байна.

Н. Н. Бурденко болбол советскэ нейрохирургиин үндэһэ һуури зохёогшо мүн. Тэрэ хадаа өөрынгөө теоретическэ хүдэлмэринүүдые хэжэ, практика ба хирургическэ техникые нарижуулан һайжаруулжа, центральна нервнэ системын эгээн нюуса газар хүдар нэбтэрхэ аргатай боложо элидэ гараһан байха юм. Сэрэгэй полевой хирургида Н.Н. Бурденко угаа зоригтой ба үүсхэлшэ, эмхидхэгшэ, захирагша байжа, бэеэ харуулһан халавь, тэрэнние мүнөө сагай сэрэгэй полевой хирургида Пироговой уг залгамжалагша ба хэрэгыевь үргэлжэлүүлэгшэ гээшэ гэжэ тоолоходо хэтэрхэгүй юм.

Н. Н. Бурденко болбол наука дотор шэнэ юумые мэдэрэн оложо шадаха бодото советскэ эрдэмтэ байгаа һэн. Тэрэнэй хамаг бүхы научна идейнүүд хадаа үндэһэгүйгөөр тухайлан хэлэһэн юумэ байгаа бэшэ, харин тэрэнэй эрдэм һургаал хадаа бодото ажалтай, практикатай холбогдонхой байба. Николай Нилович хадаа ажабайдалһаа, практикаһаа таһараагүй тиимэ наукада ами наһаа бүхыдэнь үгэбэ.

Н. Н. Бурденко болбол гансахан СССР дотор эрдэмтэ гэгдэһэн бэшэ, мүн дэлхэй дээрэ алдаршаһан эрдэмтэ боложо, медицинскэ эрдэм ухаание хүтэлбэрилэгшэ байгаа бэлэй. Тэрэ хадаа СССР-эй Медицинскэ Наукануудай Академиие байгуулха гэжэ үүсхэл гарган, эмхидхэһэн ба тэрэнэй түрүүшын президент байһан юм.

Николай Нилович болбол мүн элдэб янзын наһанай ба олон үеын адринууд—мэргэжэлтэдые һурган бэлдэхэ хэрэгтэшье өөрынгөө хэмжээлэшэгүй ехэ зориг хэшээл гаргаба. Тэрэ хадаа өөртэнь дүтэ байһан ба тэрээнтэй хамта үни удаан хүдэлмэрилһэн хүнүүдэй бултанайнь багша байһан юм. Тэрэ хадаа съезднүүд, конференцинүүдэй кафедранууд дээрэһээ, мүн тэрэшэлэн клиникын кафедраһаа һургадаг бэлэй. Тэрэ хадаа институдай операционно клиникэ соо, мүн фронт болон тылэй госпиталиин шарха оболгын таһагууд соо һургадаг бэлэй.

Н. Н. Бурденко болбол залуу шуулай ба хуушан үеын хүнүүдэй багшань байһан юм, тэрэ хадаа научна элидхэлнүүд ба үгэнүүдые хэлэжэ, лекци уншаха ба нюурраа хөөрэлдэхэдөө сасамэргэн ажаглалтануудые хэжэ һургадаг байһан юм. Ехэхэн эрдэмтэ ба багша байжа, олон янзын байлиг талантитай ба оюун бэлигтэй хүнэй шанарые нэгэтүүлэн байхадаа, Николай Нилович имагта бэрхэ эмхидхэлэй шадабаритай байжа илгардаг һэн. Тиимэ байһан хадаа, СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй Главна хирургын тон харюусалгата тушаалда дэбжүүлэгдээ һэн.

Н. Н. Бурденко болбол ажалгүй миин байха гээшые тэсэжэ шададаггүй байһан юм, тэрэ хадаа амархые мэдэнгүйгөөр, өөрынгөө хүсэ шадалые гамнавгүйгөөр ажалладаг ба зохёодог байһан юм. Николай Нилович үнлэр дээдэ аша габьяатай байһанайнгаа түлөө Социалистическэ Ажалай Героой гэһэн хүндэтэ нэрэзэргэдэ хүртэһэн байна.

Н. Н. Бурденко болбол научна ажал-ябуулгада өөдэгүй жэжэ, халирхай, удха багатай хүдэлмэрине харахадаа тасадаггүй һэн. Угаа ехэ научна габьяатай байһанайнгаа түлөө Николай Нилович академик гэһэн эрдэмтын дээдэ нэрэзэргэтэй болоһон байгаа.

Н. Н. Бурденко болбол өөрынь хубиин юумэ ажабайдалдань хэзээшье шухала дээрэ харагдахагүй байһыень өөрынгөө ажабайдалаар, өөрынгөө хэлуун охато ажал-ябуулгаар гэршэлэн харуулба. Тэрэ хадаа советскэ гражданин, большевик янзаар наукын интересые, Эхэ оронойнгоо ашa туһые, советскэ хүнэй туһые юунһээшье дээдэ тээ табидаг байһан юм. Эхэ оронойнгоо ашаг туһада, гүрэнэйнгөө ашаг туһада хүсэ шадалаа үгэжэ байһан үнэн сэхэ гражданинай нимэ шанартай байһан хадаа Николай Нилович Бүхэсоюзна Коммунистическэ (большевигүүдэй) партида ороһон байгаа.

Правительство болбол тэрэнние Советскэ Союзай дээдэ орденуудаар шагнажа, өөрынь хэһэн олон янзын ниитын, политическэ научна ба педагогическа ажал-ябуулгые эрхимээр сэгнэһэн байна.

Н. Н. Бурденко тухай дурасхал медицинын, хирургиин түүхэ домог дотор ба советскэ социалистическэ гүрэнэй түүхэ домог дотор наһан үедэ мартагдахагүй.

МИТЕРЕВ Г. А., ПРИОРОВ Н. Н., КРОТКОВ Ф. Г., КУЗНЕЦОВ А. Я., КОВРИГИН М. Д., ШАБАНОВ А. Н., ПЕТРОВ Б. Д., ЖУКОВ Н. Г., ВАВИЛОВ С. И., БРУЕВИЧ Н. Г., ОРБЕЛИ Л. А., ХРУЛЕВ А. В., СМИРНОВ Е. И., РЕДЬКИН М. И., БЕЛЕЦКИЙ Г. Н., САПОЖКОВ П. И., КАФТАНОВ С. В., КОЧЕРГИН И. Г., АНИЧКОВ Н. Н., АБРИКОСОВ А. И., ДАВЫДОВСКИЙ И. В., РУФАНОВ. И. Г., ЗБАРСКИЙ Б. И., САЛИЩЕВ В. Э., СЕМАШКО Н. А., ЛИХАЧЕВ А. Г., СМИРНОВ. Л. В., ЕГОРОВ Б. Г., БУСАЛОВ А. А.

# ХУДАЛДАА-НАЙМААНАЙ ГАЗАРНУУДЫЕ ШАЛГАҺАН ТУХАЙ

**Бүхы Эхэ орон соомнай Октябрьска Революциин 29-дэхи жэлэй агууехэ һайндэрые алдарта габьяагаар угтахын түлөө социалистическэ мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрһэн байгаа. Энэ мүрысөөндэ мүн лэ манай республикын худалдаа-наймаанай организацинуудай хүдэлмэрилэгшэд хабаадаһан байна.**

**„Бурят Монголой Үнэн“ ба „Бурят-Монгольская Правда“ газетэнүүдэй редакцинуудай үүсхэлээр, Улан-Удэ городой магазинуудай хүдэлмэрине шалган хараха рейд эмхидхэгдэһэн байгаа.**

**Мүнөөдэр, рейдэ хабаадагшадай хүдэлмэриин дүнгые толилбобди.**

### МҮРЫСӨӨНЭЙ ТҮРҮҮШҮҮЛ

...өө 9 саг болоогүй байхада би...эр Бурмонторгын системын № 7 ...зинда хүрэжэ ерээбди. Магазин... хүдэлмэрилэгшэд бүгэдөөрөө сэ... халадуудые үмдэһэн, хүдэлмэ... эхилхэ гэжэ түхеэржэ байгаа. ... магазин хадаа городой больни...уд, үхибүүдэй яслинууд ба са... амаралтын гэрнүүд, санато...уд болон ажалшадые эд бараа ...ба эдеэ хоолой зүйлнүүдээр ...адаг юм.

Магазинай директор Н. П. Буты... гэгшэ бидэнэрые өөрынгөө ма...най хүдэлмэритэй танилсуулан, ...ы эдеэ-хоолой продуктнуудые ...алдаг, мүн худалдаа хэдэг га...нуудаа харуулаад, хүдэлмэри...тэеэ танилсуулаа. Эндэ ариг ...рые жэшээтэ һайнаар сахидаг ...еһотой культурна худалдаа хэ... байна. Энэ магазинай коллек... Октябрьска революциин һайн...й урда тээхи мүрысөөндэ орол...доо, эд бараанай эрьесын 4-дэ ...кварталай түсэбые ноябриин 7 ...эр 45 процент, жэлэй түсэбые ...ябриин 25 хүртэр дүүргэхэ гэһэн уялга абаһан байгаа. Өөһэдынгөө абаһан уялгые тус магазинайхид дүүргэжэ шадаа.

Продавецууд өөһэд хоорондоо мүрысөжэ, худалдаа-наймаае культурнаар ябуулдаг болоо. Эдеэ-хоолой продуктнуудай складуудые даагшад нүхэд Сафронов ба Загребнев гэгшэд үнэн зүрхэнһөө оролдожо хүдэлмэрилдэг дээрэһээ ариг сэбэрые ба мүн продукт хадагалха журам еһые наринаар сахина.

№ 7 магазинай хүдэлмэрилэгшэд магазинаа үбэлэй үеын хүдэлмэридэ һайнаар бэлэдхээ. Бүхы пээшэнгүүд заһагдаһан ба үбэлдэ хүсэд хүрэхөөр түлеэ бэлэдхэһэн байна.

Мүн тэрэшэлэн Особторгын № 1 магазин (директорынь нүхэр Д. В. Розенкинд), № 2 магазин (директорынь М. Г. Тимофеева) советскэ худалдаа-наймаанай журам еһые наринаар сахидаг. худалдаа-наймаае культурнаар ябуулдаг байна. Магазинай хүдэлмэрилэгшэдэй, илангаяа продавецуудай дунда тэдэнэрэй дүршэл шадабарие дэлгэрүүлхэ һуралсал ябуулагдадаг. эдеэ-хоолой зүйлнүүдые худалдадаг таһагуудай продавецуудай хоорондо ажалшан арадай эрилтые һайнаар хангаха, хүдэлмэриингөө газар, шэгнүүр ба эдеэ-хоолой зүйлые сэбэрээр байлгахын түлөө мүрысэжэ, социалистическэ уялганууды абаад, бодото дээрэнь бэелүүлжэ байна.

Худалдажа абагшадай эрилтэ, гомодол, дурадхалнуудта хандаха ябадал эндэ һайнаар табигданхай.

Гастрономуудай эрхилэгшэ Б. Сельверев гастрономуудай хүдэлмэри тухай ингэжэ хөөрэнэ:

—«Манай гастрономуудай хүдэлмэрилэгшэд бүгэдөөрөө мүрысөөндэ орожо, эд бараанай эрьесын жэлэй түсэбые дүүргэхэ, худалдаае культурнаар ябуулха, худалдажа абагшадай эрилтые хангаха, гомодол ба дурадхалнуудта саг дарыдань хэмжээ абаха уялга абаад бэелүүлжэ байнад. Худалдаае саашадань һайжаруулхын түлөө продавецуудай дүршэл шадабарине дээшэлүүлхын һуралсал эмхидхэгдээ. Манай коллектив өөһэдынгөө урда байһан харюусалгата зорилгые дүүргэхэнь лабтай».

Бурмонторгын 22-дохи магазин мүн лэ һайнаар хүдэлмэрилнэ. Энэ магазинда ариг сэбэрые сахиха, худалдажа абагшадай эрилтые хангаха талаар худалдаа-наймаанай бүхы гурим еһые сахидаг байна. Эндэ профсоюзай месткомой түрүүлэгшэ нүхэр Ветерова гэгшын хүтэлбэри доро агитационно-ойлгууламжын хүдэлмэри ба һуралсал һайнаар ябуулагдана.

### ХУДАЛДАА-НАЙМААНАЙ ХҮДЭЛМЭРИИЕ ҺАЙЖАРУУЛХЫН ТҮЛӨӨ АНХАРАЛАА ТАБИНАГҮЙ

Бидэнэр Байкало-Сэлэнгын пароходствын хүдэлмэришэдые хангаха таһагай магазинуудай хүдэлмэрие хараабди. Эндэхи плавсоставай магазин (даагшань нүхэр Баданов) хүдэлмэришэдэй эрилтые муугаар хангана. Шухала зүйлнүүд—тамхи, зуруул, дабһа гэхэ мэтэ зүйлнүүд хомороор асарагдана. Тиихэһээ гадна, энэ магазин хараалагдаһан сагтаа нээгдэдэггүй, хододоо хожомдожо нээгдэдэг байна. Тус магазин № 1 хилээмэнэй заводһоо хилээмэ абадаг юм. Теэд, асарһан хилээмэнэйнь шанар муутай, түүхэй байдаг.

Тус магазинай багахан склад соо ба мүн магазинайнь лавка доро эхэнэрэй 4 пальтонууд, хэдэн һаар дотор хубсаһа байба. «Энэ юун хубсаһан бэ?» гэжэ тус магазинай продавец нүхэр Хольм гэгшэһээ асуухадамнай, энэ хадаа үшөө гурбан һарын саана манай магазинда абтаһан хубсаһан юм, теэд ордероор үгтэхэ аад лэ хэбтэжэ байгша даа» гэжэ харюусаба.

Эдэ зүйлнүүд хүдэлмэришэдтэ үнэгүй сэлгээр, ордероор үгтэхэ еһотой аад, мүнөө болтор бүхэли гурбан һарын турша соо хиналтагүйгөөр хэбтэжэ байһаниинь элирээ. Эдэ пальтонуудые хибэн ба хулганаан эдижэ хэрэгһээнь гаргажа байхадань энэ магазиние даагша Баданов гэгшэ ямаршье хэмжээ абаагүй, харин хадагалаад лэ һуудаг байба.

Судно-заһабарилгын заводой түмэршэ дархан эрхим стахановец П. А. Лебедевтэй хөөрэлдөөбди Энэ нүхэр завод дээрэ 13 жэл хүдэлмэрилжэ байна.

Заводой магазинһаа хүдэлмэришэн бүхэн өөһэдынгөө наегуудые ба шухала хэрэгтэй зүйлнүүдээ худалдан абадаг байна. Энэ магазинай хүдэлмэри тушаа түмэршэ дархан П. А. Лебедев ингэжэ хэлэнэ:

«Хүн бүхэн хүдэлмэриин үедэ магазинда орохо сүлөөгүй байдаг. Илангаяа хүдэлмэришэд хүдэлмэриин урда тээ ба үдын забһарлалгада хилээмэ ба бусад зүйлнүүдые худалдан абаха аргатай байдаг гээшэ. Теэд, манай магазин үглөөгүүршье, үдын забһарлалгадашье хододоо 10—20 минутаар хожомдожо нээгдэдэг юм. Тиимэдэ зарим хүдэлмэришэд хилээмэ абахын түлөө ээлжээндэ байжа гү, али магазинай үүдэ һахижа байтараа хүдэлмэриһөө хожомдодог. Теэд. манай ОРС-ын хүдэлмэрилэгшэд заводой хүдэлмэришэдэй эрилтые хангахын түлөө багаар оролдоно». Энэ мэдүүлгые заводой ба пристаниин бусад хүдэлмэришэд бидэнэртэ баталан хэлэжэ үгэбэ.

Тэрэшэлэн городой коммерческэ хилээмэнэй магазинуудай хүдэлмэрине хараабди. «Росглавхлеб» системын Кировэй үйлсэдэ байгаа магазин (директорынь нүхэр Мерзлюкин) үбэлэй үедэ худалдаа-наймаа эрхилхэ бэлэдхэлэй хүдэлмэри ябуулаагүй, пээшэнгүүдээ заһаагүй ба магазиндаашье заһабари хээгүй байна. Тиихэтэй хамта эндэ ариг сэбэрые сахиха ябадал муугаар табигданхай.

Эндэ советскэ худалдаа-наймаае бүдүүлигээр эбдэдэг ябадал тохеолдодог байна. Тус магазинай директор, бидэнэртэ хэдэн олон «захиралтануудые» харуулба. Эдэ «захиралтанууд» хадаа элдэб хүлүүдтэ ээлжээгүйгөөр, тогтоогдоһон хэмжээнһээ ехээр хилээмэ үгэхые дурадхаһан «захиралтанууд» болоно. Жэшээлхэдэ, городской Соведэй худалдаа-наймаанай таһагые даагша Жестоков гэгшэ хэдэн олон нимэнүүд бэшэгүүдые ба «захиралтануудые» үгэһэн байна. Тэдэнэй дунда нэгэ нимэ захиралта байна гэбэл «дүрбэн үдэрэй турша соо 3—3 килограмм хилээмэ энээние харуулагшадаа үгэжэ байгты!» гэһэн байха юм.

Мүн баһа жэшээ болгон харуулхада Городской райкомой секретариин туһалагша нүхэр Пересидская гэгшэ ингэжэ бэшэнэ: «Райкомой хүдэлмэрилэгшэ нүхэр Екифимова гэгшэдэ ээлжээгүйгөөр хилээмэ үгэгты, ушар юуб гэхэдэ тэрэ сүлөөгүйгөөр хүдэлмэрилжэ байна».

Нүхэд Жестоков ба Пересидская болон бусад олон хүнүүдэй «элдэб захиралтануудые» бэелүүлхын тула тус магазинайхид арад зондо карточкагүйгөөр худалдагдаха еһотой хилээмые «нүгөө үдээрээ» гаргашадаг байһаниинь элирнэ.

Мүн тэрэшэлэн, Бурмонторгын системын № 22/1 коммерческэ хилээмэнэй магазинда мүн лэ нимэнүүд захиралтанууд олоор ородог байгаа. Энэ магазинда үгтэһэн хилээмэнэй хахад хубинь шахуу элдэб «захиралтануудаар» энэ тэрэ хүнүүдтэ ба эмхизургаануудта үгтэдэг байба.

Бурмонторгын 22/1 магазинай хүдэлмэрине хаража үзэхэдэ, эндэ худалдаа-наймаанай еһо гурим тон муугаар сахигдана. Тус магазин таарамжатай зохидоор түхеэрэгдэһэншье һаа, ариг сэбэрэй байдал оройдоошье сахигданагүй Тиихэһээ гадна, хилээмые магазинай хүдэлмэрилэгшэд абаха нормоһоо гадуур үридэг байна. Магазинай багахан склад соо байһан жэбэршэһэн түмэр

(Үргэлжэлэлынь 4-дэхи нюурта)

# ЗАКАВКАЗСКА МЕТАЛЛУРГИЧЕСКА ЗАВОД

Шэнэ табанжэлэй турша соо Грузиин экономическа хүгжэлтын онсо шэнжэнь юун болохоб гэхэдэ, аргалай ажахын үндэһэ һуури болохо хүнгэн индустри ехээр ургаха байна. Сталинска табанжэлнүүдэй үе соо шулуун нүүрһэнэй, нефть малтан абалгын, ферро хайлуулгын, хадын рудагай, машино-бүтээлгын болон ажаүйлэдбэрин бусад һалбаринууд эндэ бии болоһон юм. Республикын арадай ажахын саашанхи хүгжэлтэ хадаа өөрын металлургическа база байгуулха ябадалтай нягта холбоотой байна.

Грузи болбол Советскэ Союзай томо индустриальна районуудай нэгэниинь болохо бүхы арга-боломжотой. Минеральна түхэй элдэб баялигаар ехэ баялиг, тэрэнэй тоодо коксологдодог нүүрһэн суранзата түмэрэй ехэ баялигууд, олон тоото гол мүрэнүүдэй гидроэнергетическэ ехэ нөөсүүд, барилгын элдэб материалнуудай тоологдошогүй ехэ запасууд,—энэ бүхэдэ хүндэ ажаүйлэдбэри, түрүүшын ээлжээндэ металлургическа ажаүйлэдбэриие үргэнөөр хүгжөөхэ ябадалда юуниэшье ехээр туһалха байна.

Эндэ металлургическа завод бариха тухай шиидхэбэриие үшөө 1940 оной сентябрьда нүхэр Сталинай түсэлөөр советскэ правительство гаргаһан байха юм. Тээд эхилжэ байһан хүдэлмэриие дайн сэдэг таһалдуулаа бэлэй. Тэрэнь һаял 1944 оной хабар дахин һэргээгдэһэн байна. Энэ барилга Тбилиси городһоо дүтэхэн Кура мүрэнэй эрьедэ ябуулагдажа байна.

Республикын ажалшад элдэб зоригтойгоор энэ хэрэгтэ оробод. Барилгын талмай дээрэ кузнечнэ шудхалгын, заһабарин, механическа ба бусад цехүүдэй корпусууд бодхоогдоо. Мартеновско печьнүүдэй фундаментнууд табигдаад, газар дорохи орео оньһон ажахы табигдажа байна. Энэ жэлдэ барилгаһад болбол тус предприятиин үндэһэн гол объектнүүд болохо доменно печьнүүдые, коксово цех ба блюмингын байшан бодхоолгодо орохо байна. Эрхэ жэлэй эхээр энэ завод түрүүшын булад гаргаха юм.

Закавказска металлургическа завод болбол бэлэн прокат, һэльбэгдэһэн ба шудхагдаһан шэрэм үгэдэг мүнөө сагай техникээр зэбсэглэгдэһэн хүсэ ехэтэ предприяти болохо юм. Энэ болбол Грузи, Азербайджан ба Армениин арадай ажахын хүгжэн байгаа һалбаринуудай металл хэрэглэлые хүсэд хангажа, түмэрзамай транспорт, машино-бүтээлгын, нефтиич ажаүйлэдбэринүүдые залгалаагүй трубануудаар, сортто прокадуудаар, рельснүүдээр хангаха болоно.

Металлургическа циклын эхээ абадаг заводой доменно цех хадаа тус бүри 600 куб. метр хэмжээтэй хоер пеэшэнтэйгээр түлэблэгдэһэн байгаа. Эндэ жэл соо 430 мянган тонно шэрэм хайлуулагдаха юм. Агломерационно фабрика доменно пеэшэндэ хэрэглэгдэхэ руда бэлэдхэхэ болоно. Коксохимическа цех болбол жэлдээ 500 мянган тонно кокс бүтээн гаргаха байна. Энэнь тус заводой хэрэглэлые хүсэд хангахаһаа гадна, 50 мянган тонно шахуу кокс ондоо предприятинуудта жэл бүри үгэжэ шадаха байна. Мартеновско цехын тус бүри 130 тонно багтаамжатай зургаан пеэшэнүүд жэл соо 500 мянган тонно булад хайлуулха болоно. Мүн эндэ легированнэ ба үндэр-легированнэ булад бүтээн гаргалга саашадаа эмхидхэгдэхээр түлэблэгдэһэн байна.

Заводой прокатна цехүүд болбол металлургическа орео цикл дүүргэхэдээ жэл бүри 380 мянган тонно элдэб янзын прокат, тэрэнэй тоодо 125 мянган тонно залгаагүй труба гаргаха юм. Прокат гаргалга хадаа Закавказьедахи металл хэрэглэлгын мүнөөнэй масштабтай таараги байха. Завод барилгын генеральна түсэбэй еһоор прокат ехээр хэрэглэхэ болоһон байдалые хангажа шадаха нэмэлтэ агрегадуудые бариха бэлэдхэл талмайнууд хараалагданхай.

Прокатна цехүүд түрүү зэргын техникээр зэбсэглэгдэнэ. Продукцинуудаа саашадань ондоо орео оньһото станүүдай болбосоруулгада эльгээн байдаг блюминг эндэ гол һуури эзэлнэ.

Энэ барилга үлэр бүри улам далайсатай боложо байна. Хэдэн олон хамһабарина предприятинуудынь хүсэ шадалаа гүйсэд гарган хүдэлжэ эхилээ. Барилгын хэрэглэлые шууд хангадаг механическа, шудхалгын ба кузнечнэ цехүүд өөһэдынгөө продукциие гаргажа эхилээд байна.

Үйлэдбэриин цехүүдэй барилгатай хамта мүн ехэ городой һуури табигдажа байна. Металлургиинхид болбол Кура мүрэнэй набша ногоогоор һалбарһан үндэр эрье дээрэ түбхинэһэн гоё һайхан сэсэглиг городой электрофицированнэ таатай зохид каттеджинуудта ажаһууха юм. Каттеджинууд газаар ба халуун уһаар хангагдаха. Бүлэ бүхэн өөһэдтөө садтай ба огородтой байха. Кино, театр, һургуули, больница, культурын байшангай болоод стадионой барилганууд хараалагданхай.

28 мянган хүнүүдэй һууха обшежити ба гэр байранууд баригдажа, ашаглалгада үгтэһэн байна. Бүтээгдэжэ байгаа заводой шадар хоер ба гурбан дабхар хэдэн арбаад гэрнүүд болон коммунальна ба ажабайдалай хангалтын барилганууд артикска түхэлөөр баригдажа байна. Булачаурска хүсэ ехэтэ водопроводой барилга гүйсэдөөр ябуулагдажа эхилээ. Арагва мүрэнэй урдадаг хадын хабшалай булагуудһаа водопроводоор үгтэдэг уһа уһанай хэмжээнь хадаа мүнөө Тбилисидэ хүдэлжэ байгаа водопроводой үгэдэгһөө хоер дахин ехэ юм. Энэ водопроводоор ерэхэ уһан хадаа гансал металлургиинхидай городто ба заводто хэрэглэгдэхэ бэшэ, мүн республикын столицада хэрэглэгдэхэ байна.

Харгы бариха ябадалда нилээд ехэ анхарал табигдана. 150 километрһээ үлүү түмэрхаргын замууд хэдэн арбаад километр асфальтированна магистральнууд заводой талмайе зүг бүхэн тээшэнь һэлгэсэлдэжэ гараха юм. Завод болбол өөрын паровозно делотой, паровозуудай ехэ парктай, вагонууд ба автомобильнуудтай байха юм.

Металл үйлэдбэрилхэ ябадалда түмэрэй руда ба коксологдодог нүүрһэн хэрэгтэй. Завод хадаа рудае Кавказска шэлын оройдохи Дашкесанска уурхайнуудһаа абаха юм (Азербайджанска ССР-эй территори дээрэ).

Металлургическа процессто зайлашагүй хэрэгтэй руднабэшэ материалнуудаар Грузинска ССР баян юм. Заводһоо холо бэшэ байгаа известкын, гал даадаг шабарай, кварцы, доломитын баялигууд болбол индустриальна энэ гигантын хүдэлмэриие хүсэд хангажа шадаха материалнуудые үгэхэ байна.

Научна албан газарнууд заводой барилгада ехэхэн туһа хүргэнэ. Научна шэнжэлгын институдууд болбол Дашкесанска түмэрэй рудагай болон Ткварчельскэ ба Ткибульска нүүрһэнүүдэй шанар шэнжыень алишье талааран шэнжэлэн үзэжэ тэдэниие баяжуулха арга методые бүтээжэ гаргаа. Ленинградска научно-шэнжэлгын институт болбол түмэрэй рудае суранзаар баяжуулха талаар схемые зохеожо, тэрэ схемын еһоор Дашкесанда баяжуулгын үйлэдбэриин фабриканууд түсэблэгдэнхэй. Харьковска ба Ленинградска шэнжэлгын организацинууд шабар ба доломидые шэнжэлээ.

Грузиин элдэб районуудһаа Магнитогорск, Донбасс, Ростов ба ороной бусадшье ажаүйлэдбэриин центрнүүдтэ мүн баһа Грузиин томо томонууд предприятинуудта хэдэн мянгаад залуу колхозникууд ошоһоор хоер жэл шахуу болоо. Тэдэнэр хадаа сталевар, домещик, прокатчик, черновик, коксохимигэй, теплотехникын, электригүүдэй, слесарна, токарна ба бусад профессинүүдэй орео оньһон искусствые шуналда. Металлургическа завод болбол Грузиин залуу металлургнууд болохо мэргэжэлтэ кадрнуудаар хангагдаха юм.

Грузиин большевигүүд заводой барилгада тон ехэ анхарал табинад. Тэдэнэр хадаа энэ предприятиие хүдэлжэ байгаа предприятинуудай зэргэдэ түргөөр оруулха тухай парти ба правительствын үгэһэн даалгабариие хүндэтэйгөөр бэелүүлхын түлөө бүхы хүсэеэ гаргана. Барилгашадай бүхы коллектив болбол социалистическэ мүрысөөнэй методээр энэ зорилгые амжалтатайгаар дүүргэхые эрмэлзэнэд.

Закавказска металлургическа завод болбол гансахан Грузиин ССР-эй бэшэ, мүн Закавказьедахи бусад республикануудай арадай ажахые саашань хүгжөөхэ шухала базань болохо юм.

**Н. Канашвили.** Заводой главна инженер.

# Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Совэдэй зүблөөн нээгдэбэ

## Италитай баталха эб найрамдалай договорые зүбшэн хэлсэлгэ

НЬЮ-ЙОРК, ноябрийн 4. (ТАСС-эй спецкорр). Мүнөөдэр Нью-Иоркдо Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Совэдэй зүблөөн нээгдэбэ. Энэ зүблөөн дээрэ Советскэ Союзһаа—Молотов, Вышинский, Гусев, Новиков; США-гай делегациһаа—Бирнс, Данн, Коннэли, Ванденберг; Великобританиһаа—Бевин, Джебб, Гарвей; Францинаа—Кув де Мюрвилль, Бонне байлсаба. Молотовой дурадхалаар түрүүшын заседани дээрэ Бирнс түрүүлэгшэ байба. Саашадаа дүрбэн делегацинуудай толгойлогшод заседанинууд дээрэ ээлжээ ээлжээгээр түрүүлэгшэ байха байна.

Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Совет болбол өөрынгөө хүдэлмэриие Италитай баталха эб найрамдалай договорой проектые зүбшэн хэлсэлгэһээ эхилбэ. Дүрбэн министрнүүдэй хоорондоо һаналаа нэгэд эгүй статьянууд тухай Парижска конференциин табиһан асуудал түрүүшын ээлжээндэ хэлсэн үзэгдэхэ байна. Арбан зургаадахи статьяе зүбшэн хэлсэхэтэй хамта, эсэсэй шиидхэбэри абтаха хүртэр Министрнүүдэй Совэдэй урда өөрынгөө һанамжануудые хэлэжэ үгэхын арга боломжо Югославида ба Италида үгэхэ гэжэ Парижска конференци дээрэ тогтооһониие Молотов һануулна. Итало-Югославска хилэ тухай асуудал болбол конференциин энэ тогтоолые бэелүүлхэ асуудалнуудай нэгэ мүн гэжэ Молотов заан хэлэбэ.

Бевин болбол Молотовой дурдаһан Парижска конференциин тэрэ тогтоолые тайлбарилхадаа, гансал Триестын статут тухай асуудалаар өөрынгөө һанамжануудые хэлэхэ арга Югослави ба Италида олгохо гэһэн шэнгеэр тайлбарилхые оролдоһон байна. Тэрэ хэлэхэдээ, Югослави ба Италиин түлөөлэгшэд болбол Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Совэдэй урдань болоһон зүблөөнүүдэй үелэ, мүн баһа Парижска Амгалан тайбанай конференциин ба тэрээнэй комиссинуудай заседаниин үедэ өөрынгөө һанамжануудые хэлэхэ арга абаһан байгаа гэжэ хэлэбэ. Энээнэй үндэһэн дээрэ Бевин болбол Триестын статудтай холбоотой асуудалнуудһаа бэшэ ондоо асуудалнуудай талаар өөрынгөө һанамжые Министрнүүдэй Совэдэй урда хэлэхэ арга боломжонуудые Югослави ба Италиин делегацинуудта үгэхэ гэһэндэ арсаһан байна.

Бирнс болбол Югославска делегациин толгойлогшо Симичһээ абтаһан бэшэгэй текст уншаба. Энэ бэшэг доторо Симич болбол Италитай баталха эб найрамдалай договор соохи Парижда нэгэн һаналтай бологдоогүй асуудалнуудай талаар шиидхэбэри түйлаха ябадалые өөрынгөө талаһаа хүнгэдхэхэ гэһэн заабари Югославиин правительство өөрынгөө делегацида үгэһэн байна гэжэ мэдээсэһэн байха юм. Югославска правительство болбол Министрнүүдэй Совэдэй урда байгаа бүхы шухала зорилгонуудые бодото байдал дээрэнь бэелүүлхын талаар Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Совэдтэ туһалхын түлөө шадаха соогоо оролдохоор бэлэн байна.

Итало—Югославска хилэ тухай асуудалай талаар шье, мүн Триестын Сүлөөтэ Территориин хилэнүүд тухай ба Триестын статут тухай асуудалнуудай талааршье Югослави ба Италиин түлөөлэгшэдэй һанамжые дуулаха шухала байһаниие Молотов дэмжэбэ. Министрнүүдэй Совет дээрэ Югослави ба Италиин түлөөлэгшэдэй һанамжые дуулаһанай һүүлдэ, министрнүүд болбол өөһэдынгөө орлогшодто Югославиин түлөөлэгшэнүүдтэй сугтаа бодото тодорхой дурадхалнуудые хаража үзэхыень даалгаха ёһотой гэжэ Молотов дурадхаба.

Бирнс болбол Югослави ба Италиин түлөөлэгшэдэй һанамжануудые шагнаха тухай советскэ делегациин дурадхалай нэгэдэхи хүбиие зүбшөөһэн байна. Гэбэшье тэрэ болбол итало-югославска хилэ тухай асуудалые саашань орлогшодой зүбшэн хэлсэлгэдэ үгэхэ гэһэндэ арсажа, энэ асуудалые дүрбэн Министрнүүд өөһэдөө зүбшэн хэлсэжэ шиидхэхэ ёһотой гэжэ мэдүүлбэ.

Советскэ делегациин дурадхал болбол Парижска конференци дээрэ абтаһан тогтоолнуудай удхашанарта таарамжатай байна гэжэ Молотов онсолон тэмдэглэбэ. Югослави ба Италиин түлөөлэгшэдэй һанамжые шагнаха гэһэн зүбшөөрэн түилагдаба гэжэ тэрэ тэмдэглэһэн байна. Тэрэ зуура, Министрнүүдэй Совэдэй урда тон олон асуудалнууд табигдаад бии болохо асуудалнуудай олонхи-

чиинь ехэхэн зүбшэлтэ харалгада орохо ёһотой болохолоор, итало-югославска хилэ тухай, Триестын Сүлөөтэ Территориин хилэ тухай ба Сүлөөтэ Территориин статут тухай асуудалнуудые үлэмжэ тодорхойгоор зүбшэн хэлсэжэ үзэхые орлогшонуудта даалгаа һаа туһа ехэтэй байха байгаа гэжэ Молотов заан хэлэбэ.

Кув де Мюрвилль болбол Югослави ба Италиин түлөөлэгшэдэй мэдүүлгые орлогшонуудай үзэмжэдэ дамжуулан үгэхэ тухай советскэ делегациин дурадхалые дэмжэһэн байна.

Бевин энэ дурадхалда арсаба. Тэрэ хадаа энэ дурадхалые тогтоон абаа һаа, урдань тогтоон абаһан шиидхэбэринүүдээ дахин хараха ёһотой болохо байна гэжэ мэдүүлбэ. Бирнс Бевинтэй һаналаа нэгэдэбэ. Молотов дахин хэлэхэдээ Югослави ба Италиин делегадууд туһа ехэтэй һанамжануудые хэлэжэ болохо байна гэжэ тэмдэглэбэ. „Манда бүгэдэ эли тодо гээшэ, Югослави ба Италиин түлөөлэгшэд манда шэнэ юумэ хэлэжэ шадахагүй байна гээшэ гэжэ бидэнэр тоолодог һаа,—тэдэнэй һанамжануудые дахин шагнажа үзэхэ гэһэн тогтоол бидэнэр юундэ абана гээшэбибди?—гэжэ Молотов асууба.—Бидэнэр тэдэндэ һанамжануудаа хэлэхын арга олгожо, һүүлээрнь юу хэхэеэ шиидхэхэ ёһотой байнабди гэжэ би һананаб. Харин уридшалан гобшолонуудаа гаргажархеод байжа Югослави ба Италиин түлөөлэгшэд ямаршье туһатай юумэ хэлэжэ шадахагүй гэжэ болохогүй байна. Энэ хадаа уридшалан абаралдаһан ябадал болохо тула, иимэ ябадалда советскэ делегаци шиидэжэ шадахагүй байна".

Территориальнашье асуудалнуудай талаар, Триестын Сүлөөтэ Территориин статулай асуудалнуудай талаар өөрынгөө һанамжануудые хэлэхэ арга үгэхын түлөө Югослави ба Италиин түлөөлэгшэдые уриха гэһэн тогтоол абтаһан байна.

Һүүлээрнь Министрнүүдэй Совет болбол эб найрамдалай договорой 10-дахи статьяе зүбшэн хэлсэжэ оробо. Парижска конференци дээрэ, советскэ делегациин позицида эсэргүүгээр олонхи дуугаар тус статьяда —Урда Тироль тухай итало-австрийска хэлсээ баталалгые эшэ татаһан нэмэлтэ оруулха ба эб найрамдалай договорой проектдэ тус хэлсээнэй текстые хабсаргаха гэһэн һайшаалта абтаһан байгаа. Итало-австрийска хэлсээ баталганай һэжэг түрэмэ шэнжэтэй байһаниие советскэ хэблэл дотор тэмдэглэһэн байха юм. Советскэ делегаци болбол энэ договор соо итало-австрийска хэлсээе оруулхын үндэһэн үгы гэжэ хараха байна, ушарынь хадаа дээрэхи хэлсээн болбол эб найрамдалай договорто ямаршье хабаадалгагүй гээшэ гэжэ Молотов заан хэлэбэ. Дээрэхи хэлсээн тухай асуудал Министрнүүдэй Совет дээрэ харагдаагүй байна, энэ асуудал ажаг түрүүлнэ. Энэ договор дотор бэшэгдээ, бэшэгдээгүйшье һаань Игали ба Австри болбол өөрынгөө харюусалга доро иимэ хэлсээе баталжа ба бэелүүлжэ шадаха байна. Советскэ делегаци болбол зарим бусад державануудай делегацинууд мэтэ энэ хэлсээнэй бэлэдхэл тухай информаци абадаггүй байһан ба советскэ делегаци болбол договор соо тэрээн тухай дурдахыень арсаха байна. Бирнс ба Бевин болбол итало-австрийска хэлсээе эб найрамдалай договорой хабсаралтада оруулха ёһотой гэжэ баадхан хэлэбэд.

Энэ хэлсээн болбол эб найрамдалые бэхижүүлхэ хэрэгтэ түйлагдаһан ехэхэн амжалта гээшэ гэһэн шэнгеэр тэдэнэр хэлэһэн байна. Америкын Холбоото Штадууд хадаа итало-австрийска хэлсээнэй бэлэдхэлдэ ямаршье нүлөө хээгүй байна гэжэ Бирнс хэлэбэ. Абтаһан мэдээнүүдэй еһоор, Урда Тиролиин арад зон хадаа Австро-итальянска хэлсээндэ дурагүй бэйна гэжэ мүн Молотов мэдүүлнэ. Италитай баталха договорой проектын 10-дахи статьяе саашань зүбшэн хэлсэлгэ хойшолуулагдаба.

Министрнүүдэй Совет болбол договорой проектын 13-дахи статьяе зүбшэн хэлсэжэ ороно. Энэ статьяда, Парижска конференци дээрэ советскэ делегациин арсаһаар байтар ондоо тээшэнэ орохо территоринууд дээрэ һуудаг арад зоной эрхые хизаарлаха гэһэн США-гай дурадхал олонхи дуугаар абтаһан байха юм. Урдань дайсанай байһан территоринуудые өөртөө оруулжа байгаа социална демократическа гүрэнүүдтэ имагэ нэмэлтэ болбол сохом хардалгые шанартай байха юм. Энэ нэмэлтэ болбол угтаашье үлүү зүйл[...] пэ, ушарынь хадаа дайсан[...]нуудһаа союзна оронуудта [...] байгаа территоринуудай [...]нуудай эрхые хамгаалхын [...] айха түбэгшөөхэ үндэһэ [...]гаанууд үгы байна гэжэ Мо[...] заан хэлэбэ. Советскэ дел[...] болбол энэ нэмэлтые дого[...] текстдэ оруулхые болюулх[...] дурадхаба. Зүбшэн хэлсэ[...] һүүлдэ, Молотов болбол [...] гээшээ орожо байгаа терр[...]нуудай арад зоной эрхэ [...] „тус ороной үндэһэн хуули[...] еһоор" хангагдаха еһотой [...] энэ статья дотор тэмдэглэ[...]хые дурадхаба. Тусхайта ор[...]дай хуулинууд граждануу[...] эрхэ сүлөөнүүдые хангадаг [...] этигэжэ ядадаг байһанаа [...] харуулба. Тиихэдэнь Моло[...] Франци, Югослави, Албани [...] демократическа гүрэнүүд [...] хэлсээн боложо байна гээш[...]жэ харюусаба. „Магад Греци[...]шаа этигэжэ ядахада боло[...] гэжэ Молотов нэмэн хэл[...] Гээд Грециин үндэһэн хуул[...]тор манай эндэ хэлсэжэ б[...] эрхэ сүлөөгэй хамгаалганууд[...] үгыень шалгахада болохо [...] Хэрбээ үгы юм һаань, дого[...] хэлсэгдэжэ байгаа статьягай [...]руулгые бодото байдал да[...] тааруулан заһаха еһотой [...] набди".

Молотовой һанамжые пр[...] болгон абаад, тусхайта таар[...]тай найруулгые олохыень [...]нистрнүүдэй орлогшонорто [...]гаха гэһэн тогтоол абтаба. 14[...] статьягай талаар ондо ондоо [...]нал гараһан баһа нэгэ зүйл [...] байна. Италида фашистска [...]лэй бүхы организацинуудые [...]раaха тухай дурадхал П[...] конференци дээрэ голосова[...]жа, 10-ниинь зүб, нүгөө 10-[...] буруу гэжэ голосоо үгэһ[...] нэгэнинь голосоо үгөөгүй б[...] энэ дурадхал орхигдоһон [...] Молотовой дурадхалаар Мин[...]нүүдэй Совет болбол тус нэ[...] тухай асуудалые Парижска [...]лан тайбанай конференциин [...] һайшаалнуудые хаража үзэ[...] һүүлдэ зүбшэн хэлсэхэ гэжэ [...]тообо.

Югослави ба Грецидэ [...] репарацинууд тушаа хэлэг[...] 64-дэхи статьягай талаар П[...]ска конференци дээрэ Ита[...] Югославида түлэхэ репар[...] хэмжээ хадаа Грецитэй а[...] 100 миллион доллараар тодо[...]логдоһон байна. Советскэ [...]гаци болбол Париж дээрэ [...] шиидхэбэриие арсаһан ба[...] ушарынь хадаа Югославида [...]рациин хэмжээе Грецитэй ад[...] тогтоохо гээшэ үнэн еһондо [...]ша байха юм. Югослави бо[...] территори ба арад зоной то[...] талаар Грециһээ ехэ гүрэн б[...] Югослави болбол энэ дайнда [...]циһээ үлүү ехээр хохидоһон [...]ха юм. Советскэ делегаци бо[...] Югослави ба Грецидэ түлэхэ [...]парациин хэмжээе 2:1 жэшэ[...] тогтоохо гэжэ дурадхаһан ба[...] „Тиигэбэл энэ тоо тухай [...] һаналда ерэжэ болохо байга[...] гэжэ Молотов нэмэн хэлэбэ.

Бевин ба Бирнс болбол [...] дурадхалые арсаһан байна. [...]нэр хадаа Югослави ба Г[...] хоёр 100—100 миллион до[...] репараци абаха еһотой гэжэ [...]ла шэлэн баадхаба. Бэлэдхэг[...] байгаа Италитай баталха эб [...]рамдалай договорой энэ пр[...] болбол Югославида ехэхэн [...] гуталга түрүүлжэ байна [...] гэжэ Молотов харюусаба. Мини[...]нүүдэй Совет болбол энэ [...] гуталгые бүри ехэ болго[...] гэжэ эрмэлзэхэ ёһотой. [...] тухай үнэн еһондо харша д[...]халнууд ороһон туладань Ю[...]лави болбол нимэ договорто [...] табижа шадахагүй байна [...] Парижска конференци [...] югославска делегациин хэһэ[...] дүүлгые Молотов һануулна. [...] гэжэ үшөө репарационно ас[...]лай талаар баһа нэгэ бэрхэ[...] нэмээхэдэ хэр таарамжатай [...]хаб. Югослави болбол айх[...] ехэ хохидолдо ороһонойгоо [...]лөө үнэн зүб тэхэрюулгэ аб[...] байна гээшэ, тэрэ байтагай Ю[...]лавиин ехэхэн үндэһэтэйгөөр [...] наашалжа байгаа Триестын те[...]гори болбол Югославиин г[...]галадань үлэһэн байна. Мол[...] болбол мүн Албанида түлэхэ [...]параци тухай конференциин [...] шаалтанууд дотор хараала[...]гүй асуудал табиһан байна. [...] заседани дээрэ нэгэн һанал [...]лагдаагүй дээрэһээ репараци[...] тухай асуудал хойшолуулагд[...]

Министрнүүдэй Совэдэй уда[...]ни заседани ноябрийн 5-да б[...]хо юм.

Харюусалгата редактор
Ц. Д. ДАМДИНЖАП[...]

# ХУДАЛДАА-НАЙМААНАЙ ГАЗАРНУУДЫЕ ШАЛГА ҺАН ТУХАЙ

*Үргэлжэлэл.*

хайрсаг соо элдэб түмэр тушаа, бүдэй таһархай доро булаһан 4 буханка хилээмэн олдошоо. «Энэ юун хилээмэн гээшэб?»—гэжэ тус магазиниие даагша нүхэр Зеленская гэгшэһээ асуухада «Урда үдэрһөө үлэһэн хилээмэн, теэд хайшан гээд энэ түмэр хайрсаг соо ороһыень мэдэнэгүйб» гэжэ тэрэ харюусаба.

Энэ хадаа манай асуулалда харюу бэшэ, харин худалдаа-наймаанай магазинуудта шурган ороһон хулгайлагшадые элирүүлхынгээ орондо далдалһан ябадал болоно.

«Росглавхлеб» ба Бурмонторгын хүдэлмэрилэгшэд зарим худалдаа-наймаанайгаа һалбаринуудта иимэнүүд дутуу дунданууд гай байба.

### БУРМОНКООПСОЮЗАЙ БАЗАДА

Бурмонкоопсоюзай район хоорондын базын хүдэлмэри тухай илангаяа тодорхойгоор бэшэхэ еһотойбди. Эндэһээ бүхы районуудай ажалшан арадта эд бараа болон эдеэ хоолой зүйлнүүд эльгээгдэдэг байна.

Бидэнэр тус базын складуудта орожо бүгэдыень хараабди. Эдеэ хоолой зүйлнүүдые хадагалдаг склалта ороод байхадаа эндэ сахар, тоһо, крупа ба эдеэ хоолой бусад зүйлнүүд эндэ хадагалагдажа байгаа юм гэжэ этигэхэншье бэрхэ байба. Энэ складые даагша нүхэр Гриф гэгшэ складай подвал соо дабһалагдаһан загаһатай хамта задархай бочконуудтай тоһо гэхэ мэтын продуктнуудые хадагалжа байна. Тиигээд энэ склад хэдэн удаан сагай турша соо сэбэрлэгдэдэггүй, тэрэ задархай бочконуудтай тоһон дээрээ загаһанай хайрсагууд ба элдэб түмэр тушаануудые обоолжорхеод байха юм. Энэ подвал үнгэрһэн зунай турша соо харууһа муутай байһан дээрэһээ бороогой урадхуул уһанда орожо шиигтэй ба ханань бурьтажа үнэртэй болоод байна. Теэд энээн соо тус базын хүтэлбэрилэгшэд эдеэ хоолой продуктнуудые мүнөө хүртэр хадагалжа байба. Нүхэр Гриф гэгшын даажа байһан кондитерска ба бакалейнэ таһагуудта мүн лэ ариг сэбэр сахигдадаггүй, элдэб продуктнууд пол дээгүүр обоолоотой байна.

Бурпыболовпотребсоюзай складууд мүн лэ дээрэ хэлэгдэһэн базын складуудтай зэргэлээд байдаг юм. Тэндэ элдэб продуктнууд ба эд бараа хадагалха ябадал муугаар эмхидхэгдэһэн, ариг сэбэрэй талааршье муу байна.

Бурмонкоопсоюзай район хоорондын база ба Бурпыболовпотребсоюзай базанууд дээрэ эд бараа болон эдеэ хоолой зүйлнүүдые хадагалха, аймагуудта эдээниие саг болзорто нь ябуулха ябадалда нилээд ехэ дутуу дунданууд бии байна.

### ДУРАДХАЛАЙ БА ГОМОДОЛОЙ ДЭБТЭРНҮҮД ТУХАЙ

Дурадхалай ба гомодолой дэбтэрнүүд хадаа худалдаа-наймаанай хилэхэ магазинуудай бүхы хүдэлмэриие харуулха тон удхашаатай зүйл байһаниинь элитэ. Теэд бидэнэрэй ябаһан олонхи магазинуудта иимэ дэбтэрнүүд буруугаар зохеогдоһон, зарим ушарта номершье тамгашье үгы, хоер гурбан жэлэй саада тээ эхилэгдэһэн, хахархай дэбтэр харуулдаг байба. Олонхи ушарта магазинуудай продавецүүд иимэ дэбтэрэй бии үгыешье мэдэдэггүй байна.

Особгастрономой магазинуудта гомодолой ба дурадхалай дэбтэрнүүд бии аад ла, тэрэнь магазинай директорэй кабинет соо хэдэн хоногто хэбтэжэ байһан ябадал элирүүлэгдээ. Дурадхалай ба гомодолой дэбтэрые особгастрономой директорһээ эрихэдэмнай. бухэли час соо бэдэржэ арай гэжэ олоһол байна.

Мүн санитарна дэбтэрнүүд магазин бүхэндэ бии, гэбэшье тэрээниие еһо тэлыдэ хадагалжа байдаг заншалтай.

Манай рейдын членүүд хадаа худалдаа-наймаанай хүдэлмэридэ байгаа һайн жэшээнүүдые харуулха зуураа, мүн эндэ байгаа нилээд ехэнүүд дутуу дунда зүйлнүүдые тодорхойлоо.

Иимэ дээрэһээ республикын худалдаа-наймаанай Министерствын ба тэрээндэ хабаатай бүхы һалбаринуудай хүтэлбэрилэгшэд болбол худалдаа-наймаанай хүдэлмэридэ байгаа дутуу дундануудые дары усадхаха, шалгалта ба хиналтые байнгаар табиха, өөһэдынгөө хүтэлбэриие оперативна болгохо уялга-

РЕДАКЦИИН АДРЕС: г. Улан-Удэ, ул. Ленина 26. (ТЕЛЕГРАФНА АДРЕС. Улан-Удэ Үнэн). ТЕЛЕФОНУУД: ответ. редактора—23. АТС—1-80; зам. редактора — 23. ответ. секретаря—3-23; отделов: партийной и комсомольской жизни, сельского хозяйства — 3-23 (2 зв.), культуры и быта, промышленности и транспорта — 4-52; писем трудящихся, внутренней информации и переводов—4-52 (2 зв.); об'явлений — 2-64 (2 зв.).

Н—00743. Типография Государственного газетного издательства при Совете Министров БМАССР. тираж 10[...]